

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- De sjuttio "sjuorna"
i Daniel 9:24-27
- En bok värd att uppmärksamma
- Vad är legalism?
- Läran om Kristus och Athanasianum

Nr 1 2009 Årg. 73

INNEHÅLL

Redaktionellt	1
De sjuttio ”sjuorna” i Daniel 9:24-27. SE	2
En bok värd att uppmärksamma. SE	17
Vad är legalism? John D. Schuetze	27
Läran om Kristus och Athanasianum. SE	32
<i>Frågor och svar</i>	36
<i>Utblick över samtiden</i>	40
<i>Litteratur</i>	42
<i>Gåvoredovisning</i>	49

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist.

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Alvar Svenson,
Egil Edvardsen och Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 200 svenska kr (stud 100 kr),
prenumeranter i Norge betalar 220 norska kr (stud 110 NOK),
prenumeranter i Danmark betalar 215 danska kr (stud 110 DKK),
prenumeranter i Finland och övriga Europa betalar 26 euro (stud 16 EUR),
prenumeranter i övriga världen 30 euro (stud 20 EUR).

Plusgiro Sverige 152335-6

DnB NOR Norge 7877.08.15400

SAMPO Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9B, 722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2009

Redaktionellt

Vi hälsar våra läsare välkomna till denna tidskrifts 73:e årgång, startad 1937 av David Hedegård och Förbundet för biblisk tro. Tidskriften hette först "För biblisk tro" och fick ny layout och nytt namn 1972, nämligen "Biblicum – tidskrift för biblisk tro och forskning". Nu är det dags för en viss förnyelse. I och med denna årgång får tidskriftens en ny fräsch framsida. Vi hoppas att den ska tilltala våra läsare och stimulera till ny iver att tränga in i Bibelns rika och trosstärkande undervisning.

I detta nummer ägnas stort utrymme åt den messianska profetian i Danielsbokens 9:e kapitel och frågan om Bibelns historiska tillförlitlighet i anslutning till Andra Moseboken. Vad menas egentligen med de sjuttio "sjuorna" i Daniel 9? Är de många undren i samband med uttåget ur Egypten verkligen historiskt förankrade? Var ägde alltsammans rum?

Vad som menas med ett legalistiskt förhållningssätt och vad Bibeln lär om Kristus enligt den Athanasianska trosbekännelsen är andra ämnen som tas upp i detta nummer. Dessutom besvaras bibelfrågor och ges utblickar över samtiden. Slutligen kommenteras under "Litteratur" Richard Dawkins angrepp på Bibeln och kristen tro. Den fortsatta genomgången av "Profeten Jesajas bok" måste tyvärr stå över till nästa nummer.

Vi är mycket tacksamma om våra läsare vill stödja vårt arbete för biblisk tro. GLÖM INTE PRENUMERERA! Gåvor både till Stiftelsen Biblicum och till gratisspridningen mottages tacksamt. För att inte avskräcka någon från att prenumerera behåller vi ett så lågt prenumerationspris som 200 sv. kronor (studerande 100 kr). Vi hoppas att flera av dem som får tidskriften som gåvoprenumeration ska upptäcka värdet av tidskriften och själva prenumerera.

Red.

De sjuttio ”sjuorna” i Daniel 9:24-27

av Seth Erlandsson

Texten om de sjuttio ”sjuorna” (veckorna) i Daniel 9:24-27 har varit föremål för många olika tolkningsförslag. Redan när Hieronymus (död 420) skrev sin kommentar till Danielsboken räknade han upp nio olika tolkningar och lämnade åt läsaren att välja bland dessa. Det finns därför skäl att närmare studera denna text och jämföra olika tolkningar med vad som faktiskt står i texten. Det ska med en gång medges att denna text inte är alldeles lätt att tolka och översätta. Några anser att den är Bibelns mest svårtolkade text. H.C. Leupold skriver i sin Danielsboks-kommentar: ”Om man kan tala om ett exegetiskt crux, så är denna text ett sådant.”¹

Sammanhang

Det är viktigt att inte rycka loss vår text ur sitt sammanhang. Daniels 9:e kapitel dateras i 9:1 till det år då det nybabyloniska riket avlöstes av det medisk-persiska, dvs. ca 538 f.Kr. När detta skedde uppmärksammade Daniel i sitt studium av de heliga Skrifterna ”det antal år som enligt Herrens ord till profeten Jeremia skulle fullbordas angående Jerusalems ödeläggelse, nämligen sjuttio år” (vers 2). Han undrade nu om denna profetia innebar att tiden för Jerusalems återuppbyggnad var nära förestående och vände sig därför till Herren Gud med ivrig bön och åkallan och bekände därvid sina och folkets synder (v. 2ff). Det var ju på grund av folkets synder som ödeläggelsen hade ägt rum. ”O Herre, hör, Herre, förlåt! Herre lyssna och utför ditt verk utan att dröja – för din egen skull, min Gud, för din stad och ditt folk är uppkallade efter ditt namn” (v. 19).

1 *Exposition of Daniel*, Baker 1969, s. 403.

Daniel 9:20-27 utgör *Herrens svar på Daniels bön*. Medan han ännu bad sände Herren Gabriel till honom med besked om *den fulla innebörden och fulla uppfyllelsen av Jeremias profetia ("syn")*: "Jag har kommit för att ge dig besked, för du är högt älskad. Så ge akt på ordet och förstå synen" (v. 23). Sedan följer beskedet i verserna 24-27 om **vad som menas med Jerusalems sanna återuppbyggnad**, vad som kommer att ske. Orsaken till Jerusalems ödeläggelse är folkets synder. Därför måste synden och skulden avlägsnas och sonas och ersättas av en evig rättfärdighet. Detta kan endast Messias åstadkomma, "den Smorde Fursten" (v. 25).

I lätt bearbetad översättning lyder Daniel 9:24-27 så här:

*²⁴Sjuttio sjuor är bestämda för ditt folk och för din heliga stad
för att göra slut på överträdelse,
försegla synder,
försona skuld,
föra fram en evig rättfärdighet,
fullborda syn och profetia
och smörja det allra heligaste.*

²⁵Vet därför och förstå:

*Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återuppbyggas
till dess den Smorde Fursten kommer
ska det gå 7 sjuor och 62 sjuor.
Gator och vallgravar ska på nytt byggas upp,
men i tider av svårigheter.*

*²⁶Efter de 62 sjuorna ska den Smorde förgöras, helt utblottad.
Och staden och helgedomen ska förstöras
av folket till en furste som kommer,
och slutet kommer som en störtflod.
Ända till slutet ska krig råda.
Förödelse är fast beslutet.*

*²⁷Han ska stadfästa förbundet med de många under en sjuor,
och mitt i sjuan ska han avskaffa slaktoffer och matoffer.
Och på en vinge ska förödarens styggelser stå,
ända till dess det fullständiga och bestämda slutet drabbar förödaren.*

Låt oss nu närmare studera texten vers för vers och ge akt på hur Jerusalems återuppbyggnad ska gå till enligt Herrens ord genom Gabriel:

Vers 24

Sjuttio sjuor är bestämda för ditt folk och för din heliga stad

- *för att göra slut på överträdelse,*
- *försegla synder,*
- *försona skuld,*
- *föra fram en evig rättfärdighet,*
- *fullborda syn och profetia*
- *och smörja det allra heligaste.*

Inte 70 år utan 70 *sjuor* är bestämda för Israels folk och Jerusalem, får vi veta. Upphörandet av den babylonisk ödeläggelsen efter 70 år och en återkomst till Jerusalem därefter (enligt Jer. 25:11-12 och 29:10) ska äga rum, men detta är endast *en profetisk predikan om en ännu större frälsningsgärning: det sanna återuppbyggandet av Jerusalem och dess tempel*. Detta ska ske under den sista sjuan (v. 25) av de 70 sjuor som är bestämda för detta enligt Guds plan.

Vad kan då menas med sjuttio sjuor eller veckor? Det hebreiska ordet för en sju används om den sju som en vecka består av. Men i apokalyptisk litteratur har talet sju (liksom tal som 3, 4, 10, 12 och kombinationer av dessa tal) en bestämd innebörd, ett undervisande innehåll: *Talet 7 betecknar först och främst Guds kärlek mot världen* ("Så älskade Gud / = 3/ världen / = 4/) *och hans nådiga handlande med sitt folk* (den sjuarmade ljusstaken, de sju dagarna för påsk- och lövhyddohögtiden, talet sju som ständigt upprepas i Uppenbarelseboken etc.). Talet 10 står för fullständighet, dvs. hela den tid som Gud utmätt för något visst. Sjuttio sjuor (= $10 \times 7 \times 7$) skulle då kunna betyda hela den av Gud utmätta tiden (= 10) för det sanna återuppbyggandet av Jerusalem och dess tempel, vilket sker genom Messias och hans återlösningensverk.² Guds främsta nådegärning innebär "nåd och åter nåd" (7×7).³

Den fulla innebörden av Guds frälsningsverk genom sin Smorde

2 Enligt Jesus är han själv det sanna templet som återbyggs på tredje dagen när han uppstår från de döda: "Bryt ner detta tempel, så ska jag resa upp det på tre dagar" (Joh. 2:19). Johannes förklarar: "Det tempel han talade om var hans kropp" (v. 21). Judarna förstod inte detta (v. 20), vilket också framgår av en av de anklagelser som lades till grund för dödsdomen mot Jesus: "Han har sagt att han kan bryta ner Guds tempel och bygga upp det igen på tre dagar" (Matt. 26:61).

3 Jämför 144 000 i Uppenbarelseboken: 12×12 (= alla troende under GTs och NTs tid) $\times 10 \times 10 \times 10$ (under hela den av Gud / = 3/ bestämda tiden / $10 \times 10 \times 10 = 1000$).

(Messias) skildras i denna vers i 3 + 3 punkter, tre negativa och tre positiva gudsgärningar: Messias ska ta bort all synd, gottgöra för all skuld och erbjuda oss en evig rättfärdighet. Han fullbordar därmed alla frälsningsprofetior. Kan innebörden av Messias frälsningsverk uttryckas tydligare?

Formuleringen ”smörja det allra heligaste” kan vara svår att förstå. Vi vet att det innersta rummet i templet kallades för det allra heligaste och där fanns förbundsarken med nådastolen. Där frikände den Helige sitt orena folk från all skuld tack vare försoningsblodet som sju gånger (OBS talet 7) stänktes på nådastolen. Nådastolen var det gyllene lock (grek. *hilastérion* = ”platsen där synderna förlåtes”) som täckte över förbundsarken med lagtavlornas krav på fullkomlighet. Tack vare Messias försoningsoffer har syndare tillträde till Fadern. Paulus skriver: ”Alla har syndat och saknar härligheten från Gud, och de står som rättfärdiga utan att ha förtjänat det, av hans nåd, därför att Kristus Jesus har friköpt dem. *Honom har Gud, genom hans blod, ställt fram som en nådastol*” (Rom. 3:24f). Med sitt försoningsblod har Messias öppnat vägen till Gud, vägen in i himlen, genom att en gång för alla själv vara *hilastérion*, den plats där synderna förlåtes. Hebreerbrevet förklarar: *Kristus gick ”en gång för alla in det allra heligaste, inte med bockars och kalvars blod utan med sitt eget blod, och vann en evig återlösning...* Kristus gick inte in i en helgedom som är gjord med händer och som bara är en bild av den verkliga helgedomen. Han gick in i själva himlen för att nu träda fram inför Guds ansikte för vår skull” (Heb. 9:12, 24).

Gabriel flyttar sålunda Daniels fokus från det utlovade återvändandet från Babylonien och återuppbyggandet av det jordiska templet i Jerusalem till vad dessa gudsgärningar förebildar och pekar fram emot: Guds stora frälsningsverk genom Messias.

Vers 25

För att förstå vers 25 bör man känna till följande: Det är då Daniel vände sig till Gud angående betydelsen av Jeremias profetia om de 70 åren utfärdade den persiske kungen Koresh (Cyrus) ett edikt. Detta edikt är så viktigt att det citeras två gånger i GT. Esra skriver: ”Detta hände i den persiske kungen Koresh första regeringsår (538 f.Kr.). *För att HERRENS ord genom Jeremia skulle uppfyllas* påverkade HERREN den persiske kungen Koresh sinne, så att han över hela sitt rike lät utropa följande som också skriftligt kungjordes: ’Så säger Koresh, kungen

i Persien: HERREN, himlens Gud, har gett mig alla riken på jorden, och han har befallt mig att bygga ett hus åt honom i Jerusalem i Juda. Den bland er som tillhör hans folk må bege sig upp till Jerusalem i Juda för att bygga upp HERRENS, Israels Guds, hus och hans Gud ska vara med honom” (Esra 1:1-3; 2 Krön. 36:22-23). Redan Jesaja hade förut sagt att Koresh på ett förebildligt sätt skulle fullborda det Gud ville med Jerusalem: ”Han är min herde, han ska fullborda det jag vill. Han ska säga om Jerusalem: Det ska bli uppbyggt, och till templet: Din grund ska bli lagd på nytt... *Han ska bygga upp min stad och släppa mina fångar fria*” (Jes. 44:28; 45:13).

Nu säger Gabriel till Daniel: *”Vet därför och förstå: Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återuppbyggas (Koresh edikt år 538 f.Kr.) till dess den Smorde Fursten kommer ska det gå 7 sjuor och 62 sjuor. Gator och vallgravar ska på nytt byggas upp, men i tider av svårigheter.”*

Gabriel vill att Daniel ska veta och förstå att Jerusalems och folkets verkliga upprättelse och frälsning sker genom det frälsningsverk som nämns i vers 24. **Den Smorde Fursten, dvs. Messias, ska komma och uppfylla profeternas frälsningslöften. Denna uppfyllelse kommer att äga rum under den sista av de 70 sjuorna.** Dessförinnan, under 7 sjuor och 62 sjuor, ska visserligen det jordiska Jerusalem på nytt byggas upp med gator och vallgravar, *men i tider av svårigheter*. Man kommer osökt att tänka på svårigheterna i samband med återuppbyggandet av Jerusalem och dess murar under Nehemjas tid (ca 445 f. Kr.), då de tvingades hålla svärdet i ena handen och bygga upp muren med den andra.

Vers 26

”Efter de 62 sjuorna ska den Smorde (Messias) förgöras, helt utblottad. Och staden och helgedomen ska förstöras av folket till en furste som kommer, och slutet kommer som en störtflod. Ända till slutet ska krig råda. Förödelse är fast besluten.”

Här klargör Gabriel för Daniel att Messias inte kommer som en glansfull och framgångsrik politisk befriare. Tidigare hade Jesaja profeterat att Messias ska komma som Herrens lidande tjänare och bli genomborrad för våra synders skull. Likt ett lamm ska han föras bort till att slaktas (Jes. 53:5, 7). Hans frälsningsverk innebär att han kommer att dödas, helt utblottad. Det verb som översatts med ”förgöras” betyder ordagrant ”skäras av” och används om att dödas genom avrättning.

Hur blir det då med det jordiska Jerusalem och dess tempel? Gabriels besked är tydligt: det kommer att förstöras av folket till en furste som kommer. Här förutsägs i klara ordalag Jerusalems förstörelse som ägde rum genom romarnas angrepp under ledning av Titus år 70 e.Kr. Jesus anknuter i Matteus 24 uttryckligen till denna profetia i Daniel 9:26f. ”När ni ser ’förödelsens styggelse’, som profeten Daniel talar om, stå på helig plats – den som läser detta bor noga lägga märke till det – då måste de som är i Judeen fly bort till bergen” (Matt. 24:15-16).

Slutet för Jerusalems tempel kommer lika våldsamt som en tsunami (”som en störtflod”). Någon jordisk fred utlovar inte Gabriel. Tvärtom: ”*Ända till slutet ska krig råda.*” Inte heller Jesus utlovar gynnsamma och fredliga förhållanden på jorden: ”Folk ska resa sig mot folk och rike mot rike. Det ska bli stora jordbävningar och svält och pest på den ena platsen efter den andra” (Luk. 21:11). Orden ”*förödelse är fast beslutet*” anknuter till Jesaja som profeterat: ”Om än ditt folk, Israel, vore som havets sand, så ska bara en kvarleva av det vända om. *Förödelse är beslutad, en rättvis störtflod. Ty förödelse och beslutad straffdom ska Herren, HERREN Sebaot låta komma över hela landet*” (Jes. 10:22-23).

Vers 27

”Han ska stadfästa förbundet med de många under en sjua, och mitt i sjuan ska han avskaffa slaktoffer och matoffer. Och på en vinge ska förödarens styggelser stå, ända till dess det fullständiga och bestämda slutet drabbar förödaren.”

Vem ska stadfästa förbundet med de många? Vem är *han*? Sannolikt Messias. Varför?

- Därför att centrum i Gabriels besked till Daniel är Messias ankomst och att det sanna uppbyggandet av templet och Jerusalem sker genom hans frälsningsverk.
- Därför att Messias frälsningsverk har att göra med det förbund som Gud redan upprättat. **Det nya förbundet genom Messias uppfyllande av frälsningsprofetiorna innebär ett stadfastande av förbundet med de många.** Jesaja profeterar: ”Det är för lite för dig, då du är min tjänare, att endast upprätta Jakobs stammar och föra tillbaka de bevarade av Israel. Jag ska sätta dig till ett ljus för hednafolken, för att du ska bli min frälsning intill jordens yttersta gräns” (Jes. 49:6). Uttrycket ”de många” hör samman med Messias ställföreträdande

soningsgärning: ”Han bar *de mångas* synd och trädde in i överträdarnas ställe” (Jes. 53:12). Jesus använder samma uttryck när han instiftar nattvarden: ”Detta är mitt blod, *förbundsblodet, som är utgjutet för många* till syndernas förlåtelse” (Matt. 26:28).

- Talet sju betecknar (som redan nämnts) *Guds nådefulla handlande med människorna*. I samband med sitt nådefulla handlande (= ”under en sjuan”) ska Gud genom Messias stadfästa förbundet. ”**Mitt i sjuan**”, alltså i centrum för Guds nådefulla handlande, sker den största av Guds frälsningsgärningar: Messias död på korset för alla människors synder. I och med Messias försoningsoffer har förebilderna för detta offer fått din fullbordan. Den gammaltestamentliga offertjänsten med slaktoffer och matoffer behövs nu inte längre. Han avskaffar den.

Liksom Gabriel i vers 26 först talar om Messias korsdöd och sedan om Jerusalems och templets förstörelse, så talar han i vers 27 först om innebörden av Messias korsdöd och sedan om Jerusalems och templets ödeläggelse. Avslutningen av vers 27 är svåröversatt. Ord för ord står: ”Och på en vinge styggelser förödaren.” Det kan betyda: ”Och på en vinge ska förödarens styggelser stå” eller ”Och på styggelsers vinge ska förödaren komma”. ”Styggelser” är namnet på avgudar och avgudabilder. Det kan också nämnas att versens sista ord kan betyda både ”förödaren” och ”det förödda”.

Andra tolkningar

De enda som inte ser att Daniel 9:24-27 handlar om Jesus Kristus är liberala bibelkritiker och judarna. Men få ställen talar så tydligt om Messias återlösningsverk som 9:24. Mycket kunde sägas om de sex punkterna i denna vers men de får tala för sig själva. Tilläggas kan att termen ”den Smorde” eller Messias om den kommande Frälsaren förekommer på bara tre ställen i hela GT. Två av dessa finns i just Daniel 9:24-27 (vers 25 och vers 26). Det tredje stället är Psaltaren 2:2.

Enligt liberala bibelkritiker skrevs Danielsboken först under Mackabeertiden av en anonym jude som låtsades vara Daniel på 500-talet. Daniels profetior är därför inga profetior utan handlar om författarens egen tid och hans uppfattning (enligt många kritiker delvis felaktig) om vad som hänt tidigare. Vanligtvis tolkas den sista sjuan (veckan) i Dan. 9:26-27 som syftande på förföljelserna under Antiochus IV Epifanes 171-164 f.Kr. Avskärandet (förgörandet) av den smorde i vers 26 tolkas

som mordet på översteprästen Onias III år 171. ”Mitt i sjuan (veckan)” när slaktoffer och matoffer avskaffades (v. 27) tolkas som Antiochus vanhelgande av templet år 167. Författaren, som antas ha skrivit Danielsboken mellan 167 och 164 f.Kr., såg fram emot ett återupprättande av den sanna gudsdyrkan, vilket skedde genom Judas Mackabeus år 164.

De 70 sjuorna (veckorna) tolkas av många som årsveckor och att det är fråga om 490 år, uppdelade på först 49 år (7 sjuor), därefter 434 år (62 sjuor) och till sist 7 år (en sjua). ”Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återuppbyggas till dess den smorde Fursten kommer ska det gå sju sjuor och 62 sjuor” (9:25), dvs. enligt denna tolkning 483 år. Men efter ordet (Koresh edikt) om Jerusalems återuppbyggnad år 538 f.Kr. gick det mer än 483 år innan Messias kom och utförde sitt försoningsverk! Detta problem har lett till att man försökt hitta någon senare utgångspunkt än Koresh edikt. Bland olika förslag kan nämnas: Darius I:s bekräftande av Koresh edikt år 517 f.Kr. (Esra 6:1-12) (men då stämmer inte heller tidsavståndet), Artaxerxes I:s skrivelse till Esra år 458 f.Kr. (Esra 7:11-26) och Artaxerxes I:s brev år 445 f.Kr. (Neh. 2).

Han som ”ska stadfästa förbundet” (9:27) tolkas inte som Messias utan tillämpas i stället på den furste som enligt vers 26 kommer för att förstöra Jerusalem. Den fursten är enligt liberala bibelkritiker inte Titus (för det skulle ju innebära en profetia) utan den för den mackabeiske författaren välkände Antiochus IV Epifanes.

Dispensationalisternas tolkning⁴

1) 490 bokstavliga år

Dispensationalisterna tar för givet att de 70 sjuorna betyder 490 bokstavliga år. För att få 69 sjuor (483 år) att stämma med tiden från utfärdandet av ediktet till ”avskärandet” av Messias måste ediktet syfta på

4 Dispensationalister indelar historien i klart avgränsade perioder (på engelska ”dispensations”), tidsperioder med olika gudomliga ordningar. ”Den skarpa skillnaden i frälsningsschemat mellan judarnas och hedningarnas ’tider’ kan nämnas som två exempel på detta resonemang. Ett annat vanligt exempel är boskillnaden mellan lagens och nådens tidsålder” (I. Lindén, Apokalyptik, 1980, s. 43). Som en distinkt och detaljerad tolkning av Bibelns plan för frälsning är dispensationalismen en mycket sen uppfinning, ett system skapat på slutet av 1800-talet av främst John Nelson Darby från Plymouth-bröderna. C.R. Scofield (1843-1921) använde dispensationalistschemat i sin mycket spridda *Reference Bible*.

något annat edikt än Koresh edikt år 538 f.Kr. En del utgår från Artaxerxes brev 445 f.Kr. och har då kommit fram till att Jesu korsdöd måste ha ägt rum år 32. Andra utgår från Artaxerxes skrivelse till Esra år 458 f.Kr. och att de 483 åren då skulle nå fram till Jesu dop år 26.

2) Darbys "Gap Theory", en paus på tusentals år mellan vecka 69 och 70 Efter den 69:e veckans slut stannade "den profetiska klockan", hävdar dispensationalister. Darby lärde att den "profetiska klockan" stannade när den kristna församlingen hade konstituerats. När judarna förkastade Kristus, slutade nämligen deras klocka att gå. Sedan dess har den stått stilla och ska fortsätta med det tills "församlingens tidsålder" avslutats genom en borttryckelse. Först då börjar klockan att ticka på nytt för 7 år, den återstående årsveckan. Därefter placerar de flesta dispensationalister in ett tusenårigt jordiskt fredsrrike.

Den 70:e årsveckan (7 år) hävdas vara identisk med "den stora nöden (vedermödan)" som Uppenbarelseboken talar om. De flesta dispensationalister läser Uppenbarelseboken kronologiskt enligt följande: kapitel 1-3 handlar om församlingens tidsålder, borttryckelsen antyds i 4:1 ("kom hit upp"), kapitel 6-19 handlar om en *sjuårig* nödtid⁵ och kapitel 20 om ett jordiskt tusenårigt fredsrrike därefter.

Tanken på en sjuårig nödtid före tusenårsriket kommer alltså från dispensationalismens "Gap Theory" och tolkning av den 70:e årsveckan. Den yttersta dagen kan därmed inte komma "som en tjuv om natten" när som helst utan tidigast om 1007 år!

3) Antikrist

Huvudaktören under den sista veckan är Antikrist. När det i Daniel 9:27 står: "Han ska stadfästa förbundet med de många under en sjuå", menar dispensationalisterna att "han" inte syftar på Messias utan på Antikrist som är en romare. Men är det inte Messias som "ska stadfästa förbundet med de många"? Nej, detta ska tolkas så att det är Antikrist som ska ingå ett förbund med judarna under den sjuåriga nödtiden. Men om nu "han" i vers 27 inte syftar på Messias, borde väl "han" syfta tillbaka på ledaren för det folk (romarna) som enligt vers 26 ska förstöra Jerusalem och dess tempel, dvs. Titus?

5 Enligt Upp. 7:14 har alla troende, hela den stora vitklädda skaran inför tronen och inför Lammet, kommit "ur den stora nöden", inte bara den allra sista tidens troende.

Också andra delen av vers 27 handlar enligt dispensationalisterna om Antikrist: ”Mitt i sjuan ska han avskaffa slaktoffer och matoffer.” De menar att Antikrist, som ingår ett fördelaktigt förbund med judarna i början av den sjuåriga nödtiden, kommer att vända sig mot judarna efter halva tiden. Efter 3½ år ska han *stoppa offrandet i templet* och då inträder den verkligt stora nöden. *Enligt denna tolkning måste alltså Jerusalems tempel ha återbyggs någon gång dessförinnan och den gammaltestamentliga offertjänsten återupptagits!* Följaktligen räknar man med att de nuvarande moskéerna på tempelområdet i Jerusalem kommer att rivs ner för att bereda plats åt ett nytt tempel med blodigt offerande enligt gamla förbundets föreskrifter.

4) *Betydelsen av dispensationismens tolkning av Daniel 9*

Den dispensationalistiska tolkningen av den 70:e årsveckan i Daniel 9:24-27 sägs vara helt avgörande för en rätt förståelse av Bibelns profetior. Henry A. Ironside (1876-1951), en av de ledande dispensationalisterna, skriver om denna profetia: ”Vi har här ryggraden för hela det profetiska systemet i Bibeln.”⁶ Tim LaHaye anser att dispensationismens tolkning av den sista veckan och infogandet av ett långt tidsgap (”the gap theory”) mellan den 69:e och den 70:e veckan är en självklarhet som inte kan ifrågasättas. ”Daniel har tydligt angivit i 9:27 att den stora nöden (the Tribulation) ska vara i 7 år”, skriver han.⁷ Den som först populariserade tanken på ”ett tidsgap” och en dispensationalistisk tolkning av Daniel 9:27 var John Nelson Darby (1800-1882).

Problem med dispensationalisternas tolkning

1) *Grundläggande antaganden*

Profeternas ”syner” innehåller ofta liknelser, bilder och symboler. Men dispensationalisterna anser att också apokalyptiska profetior måste tolkas bokstavligt alltigenom. Vidare antar de att Gamla testamentet inte profeterar om den kristna kyrkan. Den ses som en stor parentes i Guds frälsningshandlande med sitt folk Israel. Man hävdar också att Guds frälsningsplan är olika för Israel och kyrkan.

6 Citeras av Tim LaHaye, *No Fear of the Storm* (1992), s. 150. Ironsides kommentar över Daniel och hans bok *The Great Parenthesis* (Den stora parentesen) fick tidigt stort inflytande inom dispensationismen.

7 LaHaye, *op.cit.*, s. 203.

2) *Tanken på ett tidsgap, en profetisk klocka som stannat*

Det finns ingenting i Daniel 9 som antyder att det ska bli ett långt tids-gap mellan den 69:e och 70:e veckan och att den kristna församlingen skulle vara en parentes. Denna tanke är också oförenlig med Jesu under-visning i evangelierna om den kristna församlingen och vad som ska ske fram till den yttersta dagen.

3) *Tolkningen länkar samman en rad antaganden*

Den dispensationalistiska tolkningen bygger på en rad antaganden som alla är diskutabla. Ju fler antaganden som länkas samman, desto svårare blir det att acceptera hela tolkningen som absolut sann. Den liknar ett korthus: för varje våning (varje nytt antagande) blir byggnaden skakigare och skakigare.

Bl.a. följande antaganden blir avgörande för tolkningen:

- De 70 veckorna betyder 490 bokstavliga år
- ”Ordet som gick ut” (v. 25) syftar inte på Koresh (Cyrus) edikt år 538 f.Kr.
- ”En furste som kommer” (v. 26) syftar inte på Titus utan på en framtida Antikrist
- Vers 27 handlar om Antikrist och inte om Messias
- Det är ett långt tidsgap mellan den 69:e och den 70:e veckan.

4) *En lära byggs på ett svårtolkat bibelställe*

Inom kyrkan har man aldrig varit helt enig om hur Daniel 9:24-27 ska tolkas. Redan på Hieronymus tid fanns nio olika tolkningar av denna text. Men dispensationalisterna har lagt en svårtolkad text till grund för en lära som inte finns någon annanstans i hela Bibeln. Detta strider mot den goda tolkningsprincipen att varje lära måste kunna grundas på ett klart bibelställe. Svåra textavsnitt måste tolkas i harmoni med klara bibeltexter om samma ämne.

Två andra tolkningar

1) Många framstående konservativa exegeter tolkar också de 70 veckorna (sjuorna) som 490 bokstavliga år. Messias ankomst vid den 69:e veckans slut syftar då på Kristi dop cirka 26 e.Kr. Jesus korsfästes efter 3½ år (i april år 30) och det skulle stämma med orden: ”mitt i veckan ska han avskaffa slaktoffer och matoffer” (v. 27). Denna tolkning förut-

sätter att startpunkten för de 70 veckorna måste vara någon annan än Koresh edikt år 538 f.Kr. Vanligtvis utgår man i stället från Artaxerxes skrivelse till Esra år 458 f.Kr.

När slutar då den 70:e veckan? Företrädarna för denna tolkning påpekar att texten inte anger någon speciell händelse som avslutar de 70 veckorna. Kanske kunde steningen av Stefanus år 33 tas som slutet, menar somliga.

Denna tolknings kristocentriska karaktär är tilltalande. Men att utgå från någon annan tidpunkt än Koresh edikt år 538 f.Kr. tycks problematiskt mot bakgrund av textsammanhanget (se ovan). Det är ju händelserna detta år som får Daniel att undra om Jeremias profetia om de 70 åren nu nått sin fullbordan. Vidare kan man undra om det jordiska Jerusalems förstörelse är inkluderat i de 70 veckorna eller om Daniel 9 bara vill säga att Jerusalem går mot sin undergång någon gång efter det att Messias har fullbordat sitt frälsningsverk.

2) Andra framstående exegeter som Keil, Leupold och Kretzmann har följande tolkning av de 70 veckorna: 7 veckor från Koresh till Kristus och 63 veckor från Kristus till domedagen. Denna tolkning sätter punkt efter de 7 veckorna i vers 25 och för de 62 veckorna till det följande som handlar om återuppbyggandet av staden. Det gör också masureterna genom att sätta ett *atnach*-tecken under ordet sju. Tidsaxeln blir då så här: 7 veckor från Koresh till Kristi första ankomst, 62 veckor för den nytestamentliga tiden då kyrkan byggs upp, och en slutvecka vid tidens slut då Antikrist framträder på ett extra kraftfullt sätt för att förfölja kyrkan.

Enligt denna tolkning syftar "avskärandet" av Messias inte på korsfästelsen utan på den skada som kyrkan drabbas av under sluttiden. Han som ska "stadfästa förbundet med de många" blir enligt denna tolkning Antikrist. Han ska göra slut på kristen gudstjänst under den sista hemska veckan. Vers 24 med de sex punkterna om att göra slut på överträdelser, försegla synder, försona skuld etc. handlar enligt denna tolkning inte om Kristi första ankomst utan om det fullkomliga slutförandet av Kristi verk på domedagen.

3) Tolknningen att de 70 veckorna har en symbolisk innebörd finner många ofrånkomlig. Likaså att Messias "avskärande" efter den 69:e veckan syftar på hans korsfästelse. Genom sitt försoningsverk under den 70:e veckan stadfäste Messias nya testamentets nådesförbund med de många.

Följande tolkning av den sista veckan är tämligen ny och har framförts av Thomas P. Nass:⁸ Orden ”mitt i veckan ska han avskaffa slaktoffer och matoffer” (v. 27) syftar på templets förstöring år 70 e.Kr. Den sista veckans 3½-period (= 42 månader eller 1260 dagar) symboliserar tiden från år 70 till domedagen, den tid då Antikrist är aktiv i sin förföljelse av Kristi kyrka. Denna tolkning vill integrera de 70 veckorna med andra profetior i Daniel och Uppenbarelseboken som talar om 42 månader = 3½ år = 1260 dagar som kyrkans tid (se t.ex. Upp. 12:6, 14). Tidsaxeln ser då ut så här: 69 veckor från Koresh edikt till Kristi korsfästelse år 30, ½ vecka (en symbolisk tid av 3½ år) från korsfästelsen till Jerusalems förstöring och ½ vecka (en symbolisk tid av 3½ år) från Jerusalems förstöring till domedagen.

4) Följande tolkning är vanlig bland konservativa lutheraner.⁹ Den uppfattar inte heller de 70 sjuorna som 490 bokstavliga år. De 69 sjuorna är tiden från Koresh edikt år 538 f.Kr. fram till Messias offentliga verksamhet i och med hans dop år 26. Avskärandet av Messias syftar på korsfästelsen år 30. Genom Messias försoningsoffer en gång för alla avskaffades det gammaltestamentliga offersystemet. Följaktligen utgör korsfästelsen den sista sjuans centrum. De 70 sjuorna avslutas med Jerusalems och templets förstöring år 70. Det stämmer bra med denna profetias sammanhang, nämligen Daniels undran angående Jerusalems framtid.

Slutkommentar och sammanfattning

Det som står i centrum för profetian om de 70 sjuorna är inte kronologiska spekulationer utan *den sjufaldiga nåd som Messias frälsningsverk innebär*. Hans offerdöd är grunden för det sanna Jerusalems uppbyggnad. Han själv är det sanna templet som ersätter det gamla och uppreses när Jesus uppstod (jämför Joh. 2:19-22). I detta tempel är de troende infogade ”som levande stenar” (1 Pet. 2:5). ”Den som segrar ska jag göra till en pelare i min Guds tempel” (Upp. 3:12). Paulus skriver till de troende i Korint: ”Vet ni inte att ni är ett Guds tempel och att Guds Ande bor i er? ... Guds tempel är heligt, och det templet är ni” (1 Kor. 3:16-17). ”Vi är den levande Gudens tempel” (2 Kor. 6:16).

8 I föredraget *The Seventy Weeks Of Daniel 9:20-27*, framfört vid Milwaukee Metro-South Pastoral Conference 1994. Detta föredrag diskuterar olika tolkningar ganska grundligt och har varit till hjälp vid författandet av denna artikel.

9 Denna tolkning föreligger bl.a. i John Jeskes kommentar *Daniel (The People's Bible)*, Northwestern 1985, och i *Concordia Self-Study Bible*, Concordia 1986.

Gabriel klaggjorde för Daniel att Messias ska *göra slut på överträdelse, försegla synder, försona skuld, föra fram en evig rättfärdighet, fullborda syn och profetia och smörja det allra heligaste* (v. 24). Tack vare Messias försoningsverk sker den sanna upprättelsen av Guds folk, den sanna uppbyggnaden av Guds tempel: hans eviga rättfärdighet förs fram, erbjuds och tillräknas syndare av nåd. Detta är centrum här och i hela Skriften, det glada budskapet som har makt att föda på nytt och ge andligt döda evigt liv. Messias, den Smorde, är det nya templet, den nya platsen för det allra heligaste: platsen för syndernas förlåtelse, platsen där den Helige kan möta orena människor tack vare det renande försoningsblodet.

Precis som Uppenbarelseboken är en sjutalsdominerad tröstebok med Lammets blod och Guds nådegärningar mot sitt folk i centrum, mitt under förföljelser och svårigheter, så gäller detsamma om Danielsboken 9:24-27.

Daniel undrade med anledning av Jeremias profetia om tiden för Jerusalems återuppbyggnad nu var inne i och med Koresh maktövertagande och edikt. Ängeln Gabriel kom omedelbart med besked: Det är sant, Jerusalem ska byggas upp igen med gator och vallgravar, *"men i tider av svårigheter"* (v. 25b). Inte 70 år utan 70 *sjuur* är bestämda för Jerusalems sanna uppbyggnad och folkets sanna frälsning. Den Smorde Fursten, Messias, ska komma och genomföra ett frälsningsverk som vida övergår stadens återuppbyggnad tack vare Koresh edikt (v. 24-25a). Genom Messias ankomst och offerdöd (v. 26a) under den sista av de 70 sjuorna ska det sanna Jerusalem byggas upp. Messias fullbordar genom sitt frälsningsverk profeternas syner och profetior. Han kom *"för att fullborda syn och profetia"* (v. 24).

Hur ska det då gå med det gamla Jerusalem och dess tempel? Det *"ska förstöras av folket till en furste som kommer och slutet kommer som en störtflod. Intill änden ska det råda krig. Förödelse är fast avsluten"* (v. 26b). Denna profetia om det jordiska Jerusalem och dess tempel gick i fullbordan då Titus med sina romerska soldater ställde till ett fruktansvärt blodbad år 70 e.Kr. och la Jerusalem med dess tempel i ruiner. Också Jesus profeterade utförligt om dessa händelser i Matt. 24, Mark. 13 och Luk. 21.

Många har svårt att tänka sig att det *"intill änden ska råda krig"* (v. 26) och att Jerusalems grandiosa tempel ska läggas i ruiner. Det vittnar också evangelierna om: *"När Jesus gick ut från templet, sa en av hans lärjungar till honom: 'Mästare, se vilka stenar och vilka byggnader!' Je-*

sus sa till honom: 'Du ser dessa stora byggnader. Här ska inte sten lämnas på sten, utan allt kommer att brytas ner'" (Mark. 13:1-2). De flesta kunde inte och kan inte tro Jesu ord om templet, varken dessa ord eller när Jesus säger att det är han som är det sanna templet, ett tempel "som inte är gjort med händer". Dessa ord uppfattade hans motståndare som en hädelse som förtjänade döden: "Vi har hört att han har sagt: Jag ska bryta ner detta tempel som är byggt med händer, och på tre dagar bygga upp ett annat som inte är gjort med händer" (Mark. 14:58). Både Jesu ord och Jesu person som Messias och ett med Fadern uppfattades som hädelse. När översteprästen inför Stora rådet frågade Jesus: "Är du Messias, den Välsignades son?", svarade Jesus med hänvisning till just Danielsboken: "JAG ÄR. Och ni ska få se Människosonen sitta på Maktens högra sida och komma bland himlens moln" (Mark. 14:61ff, se Daniel 7:13-14).

En bok värd att uppmärksamma

Exodus (Uttågsboken) = Andra Moseboken är en bok väl värd att uppmärksamma. Det har Dr Lennart Möller gjort på ett utomordentligt sätt genom att skriva en bok som också är värd att uppmärksamma. År 2000 utgav han boken *The Exodus Case* (Rättsfallet Exodus). Den har nu (2008) utkommit i en tredje kraftigt utvidgad upplaga på 448 sidor. Den nya upplagan innehåller 133 nya sidor, och bilder, illustrationer och kartor, allt i färg, har utökats till 790.

Det är inte var dag man får i sin hand en bok som tar Bibelns historiska uppgifter på allvar och tar sin utgångspunkt i vad Bibeln förmedlar som historiska fakta. Det vanliga inom den s.k. historisk-kritiska vetenskapen är utgångspunkten att Bibelns historiska uppgifter inte har något vetenskapligt värde, såvida inte utombibliska källor kan bekräfta deras sanningshalt.

Lennart Möller, som är vetenskapsman inom medicin och molekylär biologi, är väl förtrogen med ett vetenskapligt arbetssätt. Inom vetenskaplig forskning presenterar man en hypotes och sedan får noggranna studier, experiment, upptäckter och fynd bekräfta eller underkänna hypotesens sanning. Varje hypotes är en fråga om tro som utsätts för en vetenskaplig granskning som leder till att den antingen bevisas, förkastas eller modifieras. Att på förhand underkänna eller förkasta Bibelns historiska uppgifter är inte god vetenskap.

En sund hållning är att betrakta historiska uppgifter som sanna tills motsatsen har bevisats. Vid en rättegång är en person oskyldig och hans uppgifter trovärdiga, tills det har bevisats att han ljugar och i själva verket är skyldig. ”Det egendomliga är att det finns en antal forskare som hävdar att Bibelns texter är falska tills motsatsen har bevisats” (s. 15).¹

1 Alla citat från Möllers bok har översatts till svenska av SE.

På vetenskapligt vis presenterar Möller hypoteser som läsaren sedan kan pröva genom att granska de många arkeologiska, historiska, geografiska och språkliga vittnesbörd som Möller sammanställt. Läsaren ställs inför frågan: talar vittnesbörden för framlagda hypoteser eller finns det vittnesbörd som talar emot dem?

Möllers bok har fått titeln "Rättsfallet Exodus" (The Exodus Case) av följande skäl: "Du kan betrakta den här boken som ett rättsfall. Jag har studerat det som hör samman med uttåget ur Egypten, och detta är min rapport. Använd all din kunskap och erfarenhet som om du satt i juryn. Vad skulle ditt domsutslag bli? Som alltid i alla rättsfall finns det inte bevis som är till 100 % vattentäta för varje detalj. Och det här är ett gammalt rättsfall, mycket gammalt. Ändå måste du som en jurymedlem komma till en slutsats. Ta den tid du behöver. Samla information från andra källor. Diskutera i juryn. Var kritisk. Vänd på varje sten du kan hitta" (s. 427). "Rättsfallet Exodus" kan liknas vid ett indiciemål där Möller presenterar en kedja av indicier för riktigheten i de hypoteser han för fram. Nu får juryn säga sitt.

Bokens grundhypotes

"Denna bok har som grund den fundamentala hypotesen: *Bibeltexterna som den här boken behandlar är sanna historiska dokument*" (s. 14). "Den här boken handlar om att kombinera vetenskapliga forskningsmetoder med hypotesen att bibeltexterna återger sanna historiska händelser" (s. 16).

Bokens disposition

Boken består, förutom av en inledning (s. 11-19) och en sammanfattning (s. 418-429), av fyra huvuddelar: Den första (s. 21-101) tar upp tiden före uttåget ur Egypten, *från Abraham till Josef* (1 Mos. 11:27-50:26). Den andra (s. 103-259) ägnar sig åt Exodus och handlar om *Mose och Israels folks uttåg ur Egypten t.o.m. vandringen genom Röda havet* (2 Mos. 1:1-14:31). Den tredje (s. 261-375) bär rubriken "Vid Guds berg" och handlar om tiden efter vandringen genom Röda havet, om *allt som hände vid Horeb (berget Sinai) och var detta berg i verkligheten låg* (2 Mos. 15:1-40:38 plus ytterligare texter i Moseböckerna). Den fjärde och sista delen (s. 377-417) handlar om *de 40 åren i öknen*.

Den här artikeln ska främst uppehålla sig vid bokens andra och tredje del, de frågor som där diskuteras och de hypoteser som presenterar nya svar på dessa frågor

Frågor som får nya svar

1) Var korsade israeliterna "Röda havet"?

I grundtexten står det inte "Röda havet" utan *Jam suf* som kan betyda "Sävhavet" men också "Förintelsens hav". Var låg detta "Förintelsens hav", detta hav där den egyptiska armén förintades, detta *Jam suf*, som redan i den tidiga grekiska översättningen ett par hundra år före Kristus översattes med Röda havet.² I den grekiska och latinska översättningens efterföljd återges *Jam suf* i de flesta översättningar med *Röda havet*.

Vilket hav menas då med *Jam suf*? Får vi någon vägledning av de ställen i Gamla testamentet där *Jam suf* (i översättningarna "Röda havet") förekommer? Av de ställen där *Jam suf* nämns framgår det att *Jam suf* är ett djupt och mäktigt hav och enligt 1 Kung. 9:26-28 används det om Aqabaviken, den vik av Röda havet som går mellan Sinaihalvön och Saudiarabien upp till städerna Aqaba och Eilat.

Är det då möjligt att när Herren "delade *Jam suf* mitt itu" (Ps. 136:13), var det Röda havets Aqabavik som delades? Enligt Möller inte bara möjligt utan den hypotes som har mycket starka skäl för sig. Den vanliga uppfattningen (också refererad i *Biblicum* 1/08, sid. 14ff) att *Jam suf* syftar på någon av de grunda sjöarna mellan Suezviken och Medelhavet, är efter Möllers noggranna analys svår att försvara.

Vad är det då som stöder Möllers hypotes? Bl.a. följande: Folket var mycket talrikt. Männens antal var omkring 600 000 och "en stor blandad folkhop drog upp med dem". Det betyder att det totala antalet kanske var 2 miljoner. Dessutom förde de med sig "får och nötboskap, en mycket stor hjord" (2 Mos. 12:37f). Denna hop skulle tåga ut i öknen i riktning mot Midjans land. För när Mose var i Midjans land och drev fåren bortom öknen, kom han till Guds berg Horeb. Där uppenbarade sig Herren för honom och sa bl.a.: "När du har fört folket ut ur Egypten ska ni hålla gudstjänst på detta berg" (2 Mos. 3:1-12). Mose var i Midjans land med sin fårhjord, så Guds berg Horeb bör ha legat i Midjans land (mera om identifiering av detta berg nedan) och detta land låg öster om Aqabaviken, inte på Sinaihalvön.

Mose hade till sist av farao fått det han begärde: "Farao kallade på natten (mellan den 14:e och 15:e Nisan) till sig Mose och sa: 'Stå upp

2 Den grekiska översättningen *Septuaginta* har genomgående översättningen *Erythra thalassa* för *Jam suf*, den latinska översättningen *Vulgata mare Rubrum*.

och dra ut från mitt folk, ni själva och Israels barn, och gå i väg och *håll gudstjänst som ni har sagt*. Ta även med era får och er nötboskap som ni har sagt och välsigna mig när ni drar ut” (2 Mos. 12:31-32). Mose hade begärt: ”Låt oss gå tre dagsresor in i öknen och offra åt HERREN vår Gud” (2 Mos. 3:18).

Israels barn skulle tillbaka till det utlovade landet, till Kanaans land, men först skulle de hålla gudstjänst på Guds berg Horeb. Vilken väg tog det? Det fanns två vägar österut, en nordöstlig och sydöstlig. Den nordöstliga vägen var den närmaste vägen tillbaka till Kanaans land och gick genom filisteernas land. Men den skulle de inte ta. Dels kunde folket ångra sig och vända tillbaka till Egypten, när de fick se krig hota (2 Mos. 13:17). Dels skulle de först till Horebs berg för att fira gudstjänst där. ”Därför lät Gud folket ta en omväg genom öknen åt Jam suf till” (2 Mos. 13:18), dvs. den sydöstliga vägen som gick mot Aqabavikens norra spets.

Om Jam suf i stället skulle syfta på Suezviken, skulle Mose ha lett 2 miljoner människor söderut genom Nildalen och dess befolkade områden, den enda vägen söderut och alldeles åt fel håll. Mose skulle inte leda folket *in i* Egypten utan *ut ur* Egypten. Och natten mellan den 14 och 15 Nisan (sannolikt 1446 f. Kr.) ”förde HERREN Israels barn *ut ur* Egyptens land efter deras härskaror” (2 Mos. 12:51). Israels stammar och familjer var obebäpnade men de tågade ”efter deras härskaror”, ”*i formationer som en här*” (på hebr. *chamushim* som felaktigt blivit översatt ”beväpnade”). Israels barn var inte beväpnade krigare utan herdar, jordbrukare och tegelslagare som skulle offra och hålla gudstjänst i öknen.

Flykten från Egypten gick snabbt. Tack vare Herren kunde israeliterna tåga både dag och natt: ”HERREN gick framför dem om dagen i en molnstod för att visa dem vägen och om natten i en eldstod för att ge dem ljus. *På det sättet kunde de vandra både dag och natt*” (2 Mos. 13: 21). Sannolikt nådde de fram till Etam, det stora ökenområdet runt om Aqabavikens norra del, tre dagar efter att ha lämnat det bördiga Goshen och staden Suckot. 2 Mos. 13:20 sammanfattar: ”De bröt upp (står inget ”sedan” i grundtexten) från Suckot och slog läger i Etam på gränsen till öknen.”

Sedan folket slagit läger i Etam, en bit väster om Aqabavikens nordspets, får Mose en märklig order från Herren: ”Säg till Israels barn att de vänder om och slår läger framför Pi-hachiroth, mellan Migdol och havet. Mitt emot Baal-sefon ska ni slå läger vid havet. Faraon kommer att säga

Den gröna linjen anger den föreslagna vägen ut ur Egypten (s. 182 i Möllers bok).

att Israels barn har gått vilse i landet och blivit instängda i öknen” (2 Mos. 14:2-3). I stället för att fortsätta norr om Aqabavikens nordspets skulle de vända om och gå ner mot havet (Jam suf). Enda vägen ner mot havet var enligt Möller Wadi Watir, en dalgång mellan höga berg som ledde ner till Nuweiba-näset, ett slättland som man bara kan lämna genom att ta samma väg tillbaka. Enligt Möller bör *Pi-hachiro*t syfta på mynningen från Wadi Watir ut till Nuweiba-näset (*Pi* betyder ”mun, mynning”), *Migdol* (”torn”) syfta på ett vaktorn på en av bergstopparna vid dalmynningen och *Baal-sefon* syfta på en kultplats för Baalsdyrkan på andra sidan havet mitt emot Nuweiba.

Faraon fick säkerligen rapporter om vad israeliterna tog sig för efter de utlovade tre dagsresorna ut i öknen. Precis som Herren sagt till Mose trodde faraon att israeliterna gått vilse och nu blivit instängda i öknen. Han ångrade att han lät dem gå iväg (2 Mos. 14:5) och mobiliserade hela sin armé, kanske 250 000 man, för att fånga in de undflyende. Och hela flykten från träldomen i Egypten hade misslyckats, om molnstoden och Guds Utsände som hade gått framför dem inte hade flyttat sig och tagit plats bakom dem, så att moln- och eldstoden kom mellan egyptiernas här och israeliterna (2 Mos. 14:19-20). ”Stanna upp och bevittna den frälsning som HERREN i dag ska ge er”, sa Mose till det dödsförskräckta folket (2 Mos. 14:13). Folket hade förblivit instängda och

*Föreslagen plats för
havsövergången (s. 203 i
Möllers bok).*

gått förlorade om inte det stora frälsningsundret därefter hade ägt rum. Bibeln lyfter ständigt fram detta stora frälsningsunder som en förebild för Messias frälsningsverk. *Herren skapade en väg mitt igenom havet genom att klyva det mitt itu. "Och Israels barn gick mitt igenom havet på torr mark, medan vattnet stod som en mur till höger och vänster om dem. Och egyptierna förföljde dem, alla faraos hästar, vagnar och ryttare, och kom efter dem ut till mitten av havet"* (2 Mos. 14:21-23). Men havet blev ett "förintelsens hav", ett Jam suf, för egyptierna men ett frälsningens hav för israeliterna.

Möller betonar att övergången över Jam suf är av sådana dimensioner att de grunda och dyga sjöarna öster om Egypten omöjligt kan ha dränkt hela den egyptiska armén och berett räddning åt israeliterna. Dessutom lyfter Möller fram en hel rad arkeologiska fynd från föreslagna övergångsplatser vid Aqabaviken (ben från människor och djur, rester av vagnar mm) som styrker hans hypotes.

2) Var låg Guds berg Horeb?

Enligt Möller låg inte Guds berg Horeb eller Sinai på Sinaihalvön utan i Midjans land öster om Aqabaviken, eftersom Mose var hos Jetro i Midjans land när han som herde kom med Jetros får till Horebs berg. Hans hypotes är att den bergsrygg som idag på arabiska heter Jabal Al Lawz är identisk med Guds berg Horeb.

Möller anför en lång indiciekedja till stöd för sin hypotes. Bl.a. nämner han följande: För en fast bosättning krävs vattenkällor och då bör

den mycket gamla bosättningsorten som idag är staden Al Bad ha varit platsen för Jetros hem. Den enda bergsrygg norr och nordost om Al Bad är Jabal Al Lawz, den högsta i området med sina 2580 meter. Efter att ha drivit Jetros får ut i öknen (2 Mos. 3:1f) runt denna bergsrygg längs dess nordöstra sida hade Mose kommit till Jabal Al Lawz, Guds berg, Horebs berg, Sinai berg.

Det finns inga arkeologiska data till stöd för den traditionella uppfattningen att Horebs berg låg på södra Sinaihalvön. Det enda stödet är en tradition som tog sin början först 1700 år efter uttåget ur Egypten. Möller anför många skäl emot att Horebs berg, där Gud uppenbarade sig för fåraherden Mose i en brinnande buske, skulle ha legat på Sinaihalvöns södra del. Tar man Bibelns uppgifter på allvar, bl.a. att den utvandrande skaran bestod av ca 2 miljoner människor plus stora boskaphjordar, finns det inget tillräckligt stort utrymme för en lägerplats för alla dessa nedanför det traditionella Sinaiberget. Däremot finns det en mycket stor slätt nedanför Jabal Al Lawz (40 kvadratkilometer) och dessutom enligt Möller en hel rad arkeologiska fynd som stämmer med uppgifterna i Bibeln: ett altare nedanför berget och rester av pelare (jfr 2 Mos. 24:4), ett altarfundament med tjurinristningar där guldkalven kan ha stått, spår av en bäck som runnit ner från berget (jfr 5 Mos. 9:21) etc.

3) Vad hände veckorna efter det stora undret vid Jam suf?

Efter övergången av Jam suf vandrade israeliterna i tre dagar i öknen Shur utan att finna vatten (2 Mos. 15:22ff). När de äntligen kom till en vattenkälla kunde de först inte dricka vattnet. Det var bittert, så platsen fick namnet *Mara* som betyder ”bitter”. Men genom ett nytt Guds under blev vattnet drickbart.

När de fortsatte vandringen mot Guds berg kom de till *Elim*, en plats med 12 vattenkällor och 70 palmträd (2 Mos. 15:27). Elim kan mycket väl vara den oas där det idag finns flera hundra palmträd och 12 vattenkällor. Denna oas ligger längs vägen söderut mot Jabal Al Lawz. Men ännu var de inte framme vid det berg där Herren Jag Är hade talat till Mose ur den brinnande busken och där de skulle hålla gudstjänst.

När de bröt upp från Elim hade de varit på vandring i inte mindre än 30 dagar efter uttåget ur Egypten (2 Mos. 16:1). De kom nu in i *öknen Sin* mellan Elim och Sinai (Horeb) och utsattes där för ytterligare prövningar. Maten tog slut. Skulle den långa vandringen sluta med döden? ”Hela Israels menighet knorrade mot Mose och Aron i öknen och sa till

dem: 'Om vi ändå hade fått dö för HERRENS hand i Egypten, där vi satt vid köttgrytorna och hade tillräckligt med mat att äta! Men ni har fört oss hit ut i öknen för att låta hela denna skara dö av hunger'" (2 Mos. 16:2-3). Men trots sitt knorrande fick de både bröd (manna) och kött (vaktlar) i tillräcklig mängd genom ett Guds under.

Efter uppbrottet från öknen Sin väntade nya prövningar. När de slog läger i *Refidim* saknade de på nytt vatten. De var nu nästan framme, vid randen av bergsryggen Horeb. Åter igen gör Gud ett under fastän folket knotade i så hög grad att Mose t.o.m. fruktade att bli stenad (2 Mos. 17:1ff). Herren gav dem vatten enligt följande löftesord: "Se, jag ska stå där framför dig på Horebs klippa, och du ska slå på klippan. Då ska vatten komma ut ur den, så att folket får att dricka" (2 Mos. 17:6).

Men medan de var i Refidim blev de angripna av amalekiterna. Mänskligt sett var de nu förlorade. Amalekiterna, som enligt arabisk tradition var den äldsta stammen i Arabien, var välutbildade och fruktade krigare. Israeliterna, herdar som lämnat Egypten obehäpnade, var hopplöst underlägsna amalekiterna. Sannolikt hade de bara tillgång till de vapen som de erövrat från egyptiska soldater som flöt i land efter övergången av Jam suf. Mose utsåg Josua att leda utvalda män i striden mot amalekiterna. Själv gick han upp på en bergshöjd intill Refidimslätten för att be om Herrens hjälp. "Så länge Mose höll upp sin hand hade Israel övertaget, men när han lät handen sjunka fick amalekiterna övertaget. När Mose händer blev tunga tog de därför en sten och la under honom, och han satte sig på den. Sedan stödde Aron och Hur hans händer, en på var sida. Så hölls hans händer stadiga till dess solen gick ner" (2 Mos. 17:11-12). Endast tack vare Herren besegrades amalekiterna efter en hel dags strider.

Av bibeltexten framgår att det måste ha funnits en bergshöjd i Refidim och ett slättland där striden kunde föras och iaktas från toppen av höjden. Mose byggde också ett tacksägelsealtare där (2 Mos. 17:15), sannolikt nära platsen där han stått med upplyfta händer. "Horebs klippa", som försåg alla israeliterna och deras hjordar med vatten, måste också ha varit väl synlig. Det märkliga är nu att på västra sidan av den bergsrygg som idag heter Jabal Al Lawz och som Möller tror är Bibelns Horeb kan allt detta iaktas: ett slättland, en bergshöjd med ett altare och ett gigantiskt klippblock, väl synligt från långt håll och med en stor öppnande spricka (styrkt av en rad fotografier på sidorna 275-279 i boken).

Att Mose svärfar Jetro besökte Mose när han var i Refidim styrker också hypotesen att Horebs berg låg i Midjan. ”Mose svärfar Jetro, prästen i Midjan, fick höra om allt som Gud hade gjort med Mose och med sitt folk Israel, hur HERREN hade fört dem ut ur Egypten. Då tog Jetro, Mose svärfar, med sig Mose hustru Sippora, som Mose tidigare hade sänt hem. Han hade också med sig hennes två söner” (2 Mos. 18:1-3).

Bergsryggen Jabal Al Lawz bildade gräns i norr för Jetros land. Staden Al Bad var en gammal stadsstat redan under det andra årtusendet före Kristus och någon annan plats med vattenkällor i detta ökenland fanns inte för Jetro att bo i. Sydväst och sydost om Al Bad sträckte sig stora ökenslätter ända ned till Röda havets kust. När därför Jetro lämnade sin svärson och återvände söderut genom att passera förbi bergsryggen i norr och nordost, ”återvände han till sitt land” (2 Mos. 18:27).

Först åtta veckor efter det att israeliterna lämnat Egypten kom de fram till målet för sin vandring, Sinai berg, för att där hålla gudstjänst. ”De bröt nämligen upp från Refidim och kom till Sinai öken och slog läger i öknen... mitt emot berget” (2 Mos. 19:1-2). Räddningen ut ur Egypten och att de överlevde den långa vandringen var helt och hållet Herrens förtjänst och ett Guds under. ”Ni har själva sett vad jag har gjort med egyptierna och hur jag har burit er på örningar och fört er till mig” (2 Mos. 19:4). Fastän det såg omöjligt ut när de var förföljda av den starka egyptiska armén, instängda framför havet, utan vatten och mat, angripna av amalekiterna mm, höll Herren sitt löfte till Mose: ”När du har fört folket ut ur Egypten, ska ni hålla gudstjänst på detta berg” (2 Mos. 3:12). Men det dröjde åtta veckor innan detta löftesord gick i uppfyllelse.

Andra intressanta hypoteser

Möller presenterar en hel rad hypoteser i sin innehållsrika bok som är värda att närmare granska. Bland dessa kan nämnas att Urfa ca 30 km norr om Haran i själva verket är platsen för det kaldeiska Ur som Terah, Abram och Harans son Lot lämnade (1 Mos. 11:33). Möller tror att ordet kaldeisk har att göra med guden Kaldi som dyrkades i detta område. När det gäller Josefs och Moses roll i Egyptens tidiga historia kan det tyckas märkligt att detta inte satt några spår i egyptiska källor. Men Möller lanserar flera hypoteser, många intressanta, som går ut på att både Josef och Mose i själva verket finns nämnda i egyptiska källor. En seriös prövning av dessa hypoteser för anstå tills vidare och försvåras

bl.a. av att det bland egyptologer råder så stor oenighet om Egyptens äldsta historia och faraonernas kronologi.

Slutord

Det har varit en stimulerande läsning att ta del av *The Exodus Case* (Rättsfallet Exodus) och Möllers många hypoteser. Hans indiciekedjor för hypotesernas riktighet är i flera fall övertygande. Det gäller i synnerhet hypoteserna om vad Jam suf (Röda havet) och Guds berg Horeb (Sinai) syftar på. Jag har länge trott att den traditionella uppfattningen om vägen för uttåget varit korrekt. Men Möller har fått mig på andra tankar. Genom att lyfta fram Möllers hypoteser och vad han grundar sin övertygelse på vill jag underlätta för läsaren att sitta i juryn vid rättsfallet Exodus, för att använda Möllers bildspråk. Vad blir ditt domsutslag? Låg Sinai berg i själva verket i Midjans land öster om Aqabaviken och var det Aqabaviken som klövs när israeliterna på torr mark vandrade genom Röda havet (Jam suf)? Eller finns det andra fakta som talar emot Möllers övertygelse?

SE

Vad är legalism?

av John D. Schuetze¹

I USA:s högsta domstol försökte domaren Potter Stewart år 1964 förklara om något var obscen (oanständigt) eller inte. Han har blivit ihågkommen för det han sa. Efter att ha framhållit att ”det är svårt att definiera vad som är hårdporr”, fortsatte han: ”Jag vet vad det är när jag ser det.”² I viss mån kan detta yttrande också tillämpas på legalism. Ordet används ofta bland oss. Vi varnar för det. Vi talar om farorna med det. Vi försöker undvika det. Men när vi ombeds förklara det, låter vi till sist som ett eko av Stewarts ord: ”Legalism är svårt att definiera, men jag vet vad det är när jag ser det.”

Definition

Även om det kan vara svårt att ge en kortfattad definition av detta ord, kan vi ge akt på några användningsområden. Termen ”legalism” används i tre grundläggande sammanhang:

Den första användningen sker i samband med rättfärdiggörelsen. Det är en synonym för gärningsrättfärdighet. När vi försöker åstadkomma eller uppmuntrar till frälsning genom gärningar, gör vi oss skyldiga till legalism.

Den andra användningen av termen legalism sker i samband med helgelsen. När vi försöker motivera en kristen att göra goda gärningar med hjälp av lagen och inte med hjälp av evangeliet, gör vi oss skyldiga till legalism.

Legalism kan slutligen också syfta på en okristen, dömande attityd. Vi har vår egen personliga syn på hur en kristen bör vara och om en medkristen inte håller måttet enligt denna måttstock, ser vi ner på honom eller henne.

1 En översättning till svenska av artikeln ”Doctrinal Brief: What is legalism?”, publicerad i Wisconsin Lutheran Quarterly 4, 2008, s. 285-289. John D. Schuetze är professor vid Wisconsin-synodens prästseminarium i Mequon, USA.

2 *Jacobellis versus Ohio*, 378 U.S. 184, 197 (1964).

Det finns ibland ett samband mellan den andra och den tredje användningen av detta ord, men inte alltid. När vi använder termen ”legalism” i våra kretsar, är det oftast fråga om det andra användningsområdet – en sammanblandning av lag och evangelium i den kristnes helgelsliv. Därför ska denna artikel främst se på den andra användningen av termen ”legalism”.

Eftersom vi som kristna är helgon och syndare, gammal människa och ny människa, kött och ande, behöver vi både lagen och evangeliet. Under den lutherska kyrkans historia har några hävdade att den kristne inte längre behöver lagen. Skriften (Rom. 7; 1 Kor. 9:27) som den *normerande normen* och Konkordieformeln (artikel VI) som en *normerad norm* lär dock tydligt att den kristne behöver lagen. Men hur vi använder lagen och evangeliet för att motivera den kristne att göra goda gärningar kommer att avgöra om vi har hemfallit åt legalism. Enkelt uttryckt: legalism är en sammanblandning av lag och evangelium. Det är ett förhållningssätt som försöker få en kristen att göra goda gärningar som behagar Gud med hjälp av lagen i stället för genom evangeliet. Denna lag kan vara Guds lag eller en mänsklig lag, ett handlingsprogram eller en praxis. Den kan också vara evangeliet som förvandlats till lag.³

Detta betyder inte att lagen inte har någon plats i den kristnes liv i helgelse. Men när det gäller goda gärningar kan lagen bara hålla den syndiga naturen i schack. Vi använder lagen för att slå och tvinga den gamle Adam (1 Kor. 9:27), eftersom han ”lik en otämd och gensträvig äsna ... måste tvingas till Kristi lydning icke blott med lagens undervisning, förmaning, pådrivande och hotelse, utan stundom även med straffens och plågornas knölpåk”.⁴ Det är viktigt att komma ihåg att det inte är legalism att tillämpa lagen på den syndiga naturen. Det är ett rätt bruk av lagen och dessutom viktigt. Liksom aposteln Paulus använder vi lagen för att ”slå vår kropp och tvinga den till lydning” (1 Kor. 9:27). Men när vi gör det måste vi förstå att det inte blir några goda gärningar bara genom att tillämpa lagen på den syndiga naturen. En person kanske till sist gör vad lagen kräver, men han eller hon kommer inte att göra det av rätt motiv. ”Utan tro är det omöjligt att behaga Gud”, och den

3 Som ett exempel på en förvandling av evangeliet till lag, reflektera över följande uttalande: ”Nästa gång du frestas till synd, tänk då på allt som Jesus gjort för dig. Det minsta du kan göra för honom är att lyda hans bud.”

4 *Konkordieformeln, Solida Declaratio*, artikel VI, paragraf 24 (Svenska kyrkans bekännelse-skrifter, 1957, s. 607f).

gamle Adam kommer att förbli en otroende till sin dödsdag. Han kan inte omvändas, bara dödas. Han kan inte motiveras till gärningar som behagar Gud. Han kan bara tvingas, drivas, slås och släpas på underkastelsens väg. På grund av den syndiga naturen behöver en kristen lagen som tygel.

Å andra sidan gläder sig den nya människan åt Herrens lag. Hon vill göra det Gud ber om. Genom evangeliet är hon motiverad att leva ett liv som behagar Gud. Tvingad av sin kärlek till Kristus är hon mer än villig att vandra i de goda gärningar som Kristus har förberett för henne.⁵

Legalism rör ihop lagen och evangeliet. Den använder lagen för att motivera⁶ den kristne till goda gärningar. Den ser lydnad för Guds lagar som målet och lagen och straffen som ett sätt att tvinga människor till foglighet.

Men använder vi inte hot om straff för att befrämja ett gudfruktigt liv? Utan tvekan gör vi det, och om det används rätt är det inte en sammanblandning av lag och evangelium. Sådana hot tyglar den syndiga naturen. Men legalism inträffar när vi stannar där. Om vi bara är intresserade av att få en kristen att handla på ett visst sätt och använder lagen för att uppnå detta mål, då har vi blivit legalistiska. Att rätt tillämpa lag och evangelium betyder att vi tillämpar lagens hot och straff på den syndiga naturen, men det betyder också att vi uppmuntrar den nya människan till goda gärningar genom evangeliet. Vårt mål i detta fall är inte bara yttre handling utan inre kärlek. Vi eftersträvar inte bara ett liv i enlighet med Guds lag utan ett liv i tro till Guds ära.

Vi har berört användningen av negativ förstärkning och straff, men vad ska vi då säga om positiv förstärkning? Var passar det in när vi talar om lag och evangelium och den kristnes liv i helgelse? Det är sant att Gud ofta ger oss timlig välsignelse när vi håller hans bud. Aposteln Pau-

5 När det gäller goda gärningar är en kristen inte bara ivrig att prata om dem utan också att göra dem (not only eager to "talk the talk" but also "walk the walk"). Paulus framhåller detta i Efesierbrevet 2:10 där han skriver: "Hans verk är vi, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar, som Gud har förberett så att vi ska vandra i dem."

6 Vanligtvis använder vi i våra kretsar termen "motivera" i en positiv mening: "att inspirera någon att göra goda gärningar som behagar Gud". Detta bruk är mera begränsat än hur ordet används i vanlig engelska. Där har det en bredare innebörd: att använda våld eller inflytande för att driva någon till att handla på ett visst sätt. Denna allmänna definition kan innefatta ett användande av lagen för att tvinga den syndiga naturen till handling. Det är viktigt att komma ihåg att när vi förklarar bibliska sanningar, använder vi ofta detta ord i en trängre betydelse än vad som är fallet i vår samtids kultur.

lus kallar budet att hedra din far och din mor ”det första bud som har ett löfte” (Ef. 6:2). Genom profeten Malachi uppmanade Herren sitt folk: ”För in allt tionde i förrådshuset.” Sedan kom han med detta löfte: ”Pröva mig nu ... om jag inte kommer att öppna för er himlens fönster och låta välsignelse strömma ut över er i rikt mått. Och för er skull ska jag näpsa gräshopporna så att de inte fördärvar frukten på marken. Inte heller ska vinstocken på fältet bli utan frukt” (Mal. 3:10,11). Jesus sa: ”Ge, och ni ska få. Ett gott mått, packat, skakat och rågat ska Gud ge er i famnen” (Luk. 6:38). Paulus tillade: ”Det säger jag: Den som sår sparsamt ska skörda sparsamt, och den som sår rikligt ska skörda rikligt” (2 Kor. 9:6).

När Herren ger timliga välsignelser, fysiska eller andliga, som en sporre för en kristen, står de inte ensamma. De framhålls aldrig som något som bidrar till vårt eviga liv. De är aldrig den enda drivkraften. En kristen, som vill göra goda gärningar av kärlek till Kristus, betraktar sådana välsignelser som ytterligare vittnesbörd om en nådig och kärleksfull Gud. Denne Gud vill inte låta någonting hindra honom från att välsigna sina barn. Dessa välsignelser är nådelön, inte belöning efter förtjänst.

Ett par områden där vi kan hemfalla åt ett legalistiskt förhållningssätt

Vi har nu använt en del tid åt att reda ut hur legalism ska definieras. Inom vilka områden bör vi då vara uppmärksamma så att vi inte blir offer för ett legalistiskt förhållningssätt? Låt mig ta upp ett par områden där det är viktigt att vara på sin vakt mot legalism.⁷

Den första utmaningen har att göra med hur vi ser på kristna utanför vår kyrkogemenskap. För en kristen som värdesätter Guds ords sanning och inser att falsk lära bara kan föra bort från Kristus, kommer balansen mellan läran om kristen gemenskap och kyrkogemenskap aldrig att vara lätt. Hur gläder vi oss på rätt sätt över det faktum att en person förtröstar på Kristus som sin Frälsare, även om vi inte kan praktisera kyrkogemenskap med den personen? Faran är att vi låter läran om kyrkogemenskap driva läran om kristen gemenskap ut ur bilden. Faran är

7 Dessa är också några av de bekymmer som J.P. Koehler tar upp i sin uppsats ”Legalism ibland oss” (Legalism among Us). För en mer detaljerad utläggning, se *The Wauwatosa Theology*, Vol. 2, s. 229-282. Denna uppsats finns också att tillgå på www.wlssays.net.

att vi blir mer angelägna om rätt lära än om kristen tro. När detta sker, hemfaller vi åt ett legalistiskt förhållningssätt.⁸

*Det andra utmanande området gäller hur vi tillämpar nyckelmakten vid kristen förmaning.*⁹ Det kan antingen göras på ett legalistiskt sätt eller på ett evangeliskt sätt. Om vårt mål är att formellt gå rätt tillväga, då kan vi lätt betrakta Matteus 18:15-18 som ett föreskrivet formulär, de fyra steg i en procedurmässig ordning som vi måste tillämpa på en obotfärdig broder eller syster. Vid ett sådant tillvägagångssätt blir vår huvudangelägenhet att ”genomföra kyrkotukten korrekt” snarare än att vinna tillbaka en syndande broder eller syster. Detta är legalism. En evangelisk tjänsteutövare inser att målet för kristen förmaning är ånger. Jesu ord i Matteus 18 visar hur oerhört långt vi ska sträcka oss för att föra en syndande broder eller syster till ånger. Återigen ser vi att skillnaden mellan en legalistisk och en evangelisk tjänsteutövning har att göra med vårt förhållningssätt. Vad är vårt mål? Och använder vi Guds ord rätt (lag eller evangelium) för att nå detta mål?

Slutanmärkning

Innan vi avslutar denna korta studie av legalism, får vi inte glömma bort att precis som legalism är farlig för själar, så är också dess motsats det. Om vi är så beredda att glädja oss över kristen gemenskap med dem som bekänner Kristus att vi samtidigt tränger undan läran om kyrkogemenskap, tillämpar vi inte lag och evangelium på rätt sätt. Om vi drar oss för att konfrontera syndare med lagen på grund av att vi är rädda för att stöta bort dem från kyrkan, blandar vi också samman lag och evangelium. Det råder inget tvivel om att Guds ord är en anstöt för den otroende.

När vi tillämpar lagen och evangeliet på rätt sätt i bruket av nyckelmakten, ska vårt mål vara att föra människor till ånger och tro på Kristus. Om vi inte har och arbetar för detta mål, är det inte fråga om en evangelisk tjänsteutövning utan trolöshet mot nådemedlen. Men när vi är trogna i bruket av lag och evangelium, kan vi finna tröst i löftet att det ska ”verka vad Gud vill och utföra det syfte som han sänt ut det för” (Jes. 55:11). Det syftet är att föra syndare till förtrostan på Kristus och uppmuntra dem att leva sina liv till hans ära.

8 J.P. Koehler tar upp detta på sid. 247ff i *The Wauwatosia Theology*, Vol. 2.

9 J.P. Koehler behandlar ämnet kristen förmaning på sid. 261ff i *The Wauwatosia Theology*, Vol. 2.

Läran om Kristus och Athanasianum

Varje trosbekännelse är formulerad mot bakgrund av ett ifrågasättande av något i den kristna tron. Så är också fallet med *Symbolum Quicunque* (Athanasianum). Quicunque (Var och en) är trosbekännelsens inledningsord i originalet. Bakgrunden till denna bekännelse är de efter-athanasianska lärostriderna om Guds treenighet och vad det innebär att Kristus är sann Gud och sann människa i en person. Denna trosbekännelse kom till någon gång mellan 450 och 600.

Många har stött sig på inlednings- och avslutningsorden (par. 1,2 och 40). Uppfattar man dessa ord så att vår salighet är beroende av vår mentala, intellektuella kapacitet och inte av förtröstan på den ende sanne Guden, den treenige Guden, och vad han genom Sonen Jesus Kristus ställföreträdande gjort för oss, då är kritiken mot Athanasianum förståelig. Men Athanasianum behandlar de mest grundläggande kristna sanningarna: Treenigheten, Kristi gudom och hans återlösningensverk. Utan kännedom om den sanne Guden och hans frälsningsverk för oss är frälsande tro omöjlig. Vad par. 1,2 och 40 vill understryka är den klara lära som föreligger bl.a. i Apg. 4:12, Joh. 8:21 och 14:6.

Luther skriver: ”Den första trosbekännelsen, den apostoliska, är förvisso den bästa, för den innehåller en koncis, korrekt och utmärkt presentation av trons artiklar och kan lätt läras av barn och folk i allmänhet... Men jag känner inget viktigare dokument om nytestamentlig tro efter apostlarnas dagar än den athanasianska trosbekännelsen” (St. Louisutgåvan X, 994; VI,1576). ”Jag har funnit att alla felaktigheter, heresier, falsk gudsdyrkan, missbruk och ogudaktighet inom kyrkan ursprungligen härrör från det faktum att denna trosartikel om Jesus Kristus föraktades eller gick förlorad. Och ser man saken klart och rätt så strider alla heresier mot den dyrbara artikeln om Jesus Kristus, såsom Simeon säger om honom enligt Luk. 2:34: ’Se, denne är satt till fall och

upprättelse för många i Israel och till ett tecken som blir motsagt.' Och långt dessförinnan talade Jesaja om honom i kap. 8:14 som 'en stötesten och en klippa till fall'... Svaghet i tronen förstör inte tronen men falsk tro gör det – den innebär evig död” (St. Louisutgåvan X, 998).

Låt mig upprepa några viktiga sanningar från Athanasianum:

- Vi dyrkar en enda Gud i tre personer och tre personer i en enda gudom (par. 3).
- En är Faderns person, en annan Sonens och åter en annan den helige Andes. Men Faderns och Sonens och den helige Andes gudom är en enda, lika i ära och lika i evigt majestät (par. 5-6).
- Så är Fadern Gud, Sonen Gud och den helige Ande Gud, och likväl inte tre Gudar utan en enda Gud. Så är Fadern HERREN, Sonen HERREN och den helige Ande HERREN, och likväl inte tre HERRAR utan en HERRE (par. 15-18).
- Bland dessa tre personer är ingen den förste eller den sista, ingen den största eller den minsta, utan alla tre personerna är sinsemellan lika eviga och lika stora, så att i allt, som ovan sagts, de tre personerna bör dyrkas i en gudom och den enda gudomen i de tre personerna. Den som vill bli salig ska tänka så om de tre personerna i gudomen (par 24-26).
- Men det är för den eviga saligheten nödvändigt att även fast tro att vår Herre Jesus Kristus har blivit kött. Så är det en rätt tro att vi tror och bekänner att vår Herre Jesus Kristus, Guds Son, är i lika mån Gud och människa. Gud är han som född av Faderns väsen före all tid, och människa är han som född av moderns väsen i tiden. Helt och fullt Gud och helt och fullt människa med förnuftig själ och mänsklig kropp. Jämlig Fadern efter den gudomliga naturen, ringare än Fadern efter den mänskliga naturen. Och fastän han är Gud och människa, är han likväl inte två utan en enda Kristus. Men en enda är han, inte så att den gudomliga naturen förvandlats till mänsklig, utan så att den mänskliga naturen antagits av Gud. En enda är han, inte så att naturerna sammanblandats, utan så att personen bildar enheten (par. 27-34).

Ett par frågor

Hur kan Jesus både säga att ”Jag och Fadern är ett” (Joh. 10:30) och ”Om ni älskade mig, skulle ni glädjas över att jag går till Fadern, ty

Fadern är större än jag” (Joh. 14:28)? Athanasianum ger kortfattat det bibliska svaret: ”Jämlig Fadern efter den gudomliga naturen, ringare än Fadern efter den mänskliga naturen” (par. 31).

Vad menar Paulus när han skriver: ”När allt har blivit lagt under honom, då ska Sonen själv underordna sig den som har lagt allt under honom, för att Gud ska vara allt i alla” (1 Kor. 15:28)? Svar: När vår uppståndne Herre på den yttersta dagen återkommer i sin härlighet på himmelens skyar för att hämta sin brud (Guds sanna rike) och göra slut på ”varje välde, varje makt och kraft” (15:24), har han fullgjort sitt uppdrag. Han har nu lagt alla sina fiender, t.o.m. döden under sina fötter (v. 25) och underordnar nu allt under Fadern som han är ett med. Denna underordning markerar att Sonens frälsnings- och domsuppdrag är fullgjort.

Sammanfattning

Uppfattningen att Jesus som sann Gud skulle vara Gud i lägre eller mindre grad än Fadern är en farlig, ariansk villfarelse. Trosbekännelsen *Quicumque* kallas för Athanasianum, inte för att den är författad av Athanasius utan för att den vill slå vakt om Athanasius hjältemodiga kamp mot den arianska villfarelsen. Athanasianum kommer inte med en ny bekännelse utan slår vakt om den bibliska och nicaenska bekännelsen till Kristi gudom: ”*Jag tror på en enda Herre, Jesus Kristus, Guds enfödde Son, född av Fadern före all tid, Gud av Gud, ljus av ljus, sann Gud av sann Gud, född och icke skapad, av samma väsen som Fadern*”.

Jesus Kristus är uppfyllelsen av profeternas löften om att HERREN själv ska komma och frälsa sitt folk. ”Så säger Herren HERREN: Jag ska själv söka upp mina får och ta mig an dem” (Hes. 34:11). ”Han ska för alltid göra döden om intet... På den dagen ska man säga: *Se, här är vår Gud! Honom väntade vi på, han ska frälsa oss. Ja, här är HERREN som vi väntade på. Låt oss vara glada och fröjdas över hans frälsning*” (Jes. 25:8-9). Jesus Kristus är ingen mindre än JHWH, HERREN själv. ”Filippus sa till Jesus: ”Herre, låt oss få se Fadern, så räcker det för oss. Jesus svarade: Så länge har jag varit hos er, och du har inte lärt känna mig, Filippus. Den som har sett mig har sett Fadern. Hur kan du säga: Låt oss se Fadern? Tror du inte att jag är i Fadern och att Fadern är i mig?” (Joh. 14:8-10).

Till vacklande och försagda säger HERREN genom sin profet Jesaja: ”Stärk kraftlösa händer, styrk vacklande knän, säg till de försagda:

'Var starka, frukta inte!' Se, er Gud kommer med hämnd, vedergällning kommer från Gud. *Han kommer själv och frälser er. Då ska de blindas ögon öppnas och de dövas öron upplåtas. Den lame ska hoppa som en hjort, den stummes tunga ska jubla*" (Jes. 35:3-6). När Johannes Döparens lärjungar kommer till Jesus med frågan: "Är du den som skulle komma eller ska vi vänta på någon annan?", svarar Jesus genom att hänvisa till detta profetställe: "Gå och berätta för Johannes vad ni hör och ser: Blinda får sin syn, lama går, spetälska blir rena, döva hör, döda uppstår och för fattiga predikas glädjens budskap. Och salig är den som inte tar anstöt av mig" (Matt. 11:3-6).

Den stora hemligheten, som blir en stötesten för många, är att Messias är HERREN själv och samtidigt Davids son, en människoson. Jesus ställer fariseerna inför denna hemlighet genom att fråga dem: "*Vad anser ni om Messias? Vems son är han?* De svarade honom: Davids. Då sa han till dem: *Hur kan då David, driven av Anden, kalla honom Herre och säga: Herren sa till min Herre: Sätt dig på min högra sida, tills jag har lagt dina fiender under dina fötter. Om nu David kallar honom HERREN, hur kan då Messias vara Davids son?* Ingen kunde svara honom ett ord" (Matt. 22:42-46).

SE

Frågor och svar

Hur ska Jesaja 40:2 tolkas?

Fråga: Handlar orden "det har fått dubbelt igen" verkligen om straff? Hur går det i så fall ihop med sammanhanget som talar om något ljuvligt, något trösterikt?

Svar: Det är helt riktigt att texten handlar om något mycket trösterikt som alla Herrens tjänare ska föra vidare, inte bara Jesaja. De tre uppmaningsorden "trösta", "tala" och "förkunna" (vers 1-2) står alla i pluralis. Gud riktar dem till Jesaja och till alla sina tjänare. Det som Herrens tjänare ska tala, ropa ut, förkunna är något ljuvligt. Ordagrant står: "Tala till Jerusalems hjärta!" Det är fråga om något verkligt uppmuntrande, något som tröstar och ger liv åt oroliga hjärtan. Genom att inledningsordet "Trösta" (vers 1) uppepas understrykes kraftigt att här följer ett trösterikt budskap. Dess innehåll preciseras sedan i tre satser som alla börjar med "att" (hebreiska *ki*):

- *att* hennes vedermöda (träldom) är slut
- *att* hennes skuld är betald
- *att* hon fått dubbelt av HERRENS hand för sina synder.

Du har helt rätt att samtliga tre punkter beskriver innehållet i det trösterika budskapet, inte bara de två första punkterna. I grundtexten står inget "fått igen" i den tredje punkten utan bara "fått"! Översättningen "fått igen" leder tankarna till straff. Ordet "igen" bör strykas, eftersom det inte finns i grundtexten. Vad har då det syndiga Jerusalem och vi alla *fått* (som en oförtjänt gåva) av HERRENS hand? Nåd och åter nåd. Ordet "dubbelt" anger att befrielsen från vår trältjänst, förlåtelsen för alla våra synder, betalningen av alla våra skulder är fullkomlig, överflödande, riklig, långt utöver vad vi kan förvänta oss.

Det flesta översättningar har dess bättre inte petat in något "igen" (fått igen) i den tredje satsen och gjort denna sats till en straffutsaga.

Men i svensk översättningstradition infördes denna tolkning under 1800-talet och föreligger i Kongliga Bibelkommissionens översättning av år 1878 och i 1917 års kyrkobibel.¹ Vi i Folkbibeln har tyvärr inte varit tillräckligt uppmärksamma utan behållit 1917 års översättning av Jesaja 40:2.

Bibel 2000 översätter den tredje attsatsen så här: ”att Herren straffat henne dubbelt för alla hennes synder.” Det är inte enda gången som Bibel 2000 fördunklar en nådesutsaga. Det glada budskapet ”Om era synder än är blodröda ska de bli snövita” (Jes. 1:18), blir i Bibel 2000: ”När era synder är scharlakansröda, kan de då bli vita som snö?”

Grunden för Guds trösterika budskap om den överflödande och av oss oförtjänta syndaförlåtelsen anges i Jesaja 53: ”Han (Messias) var genomborrad för våra överträdelsers skull, slagen för våra missgärningars skull. Straffet var lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade” (v. 5). ”All vår skuld lade HERREN på honom” (v. 6). ”Deras skulder är det han som bär” (v. 11). ”Han bar de många synd och trädde in i överträdarnas ställe” (v. 12).

Kvinnan i Luk. 7:37-50 och förlåtelsen

Fråga: Vem är kvinnan i Luk. 7:37-50? Är det Martas syster Maria? Blev hon förlåten tack vare sin stora kärlek?

Svar: Kvinnan i Joh.11:2; 12:3, Mark. 14:3 och Matt. 26:7 är uppenbart Martas och Lasarus syster Maria. Men vem kvinnan är i Luk. 7:37-50 vet vi inte. Många har tänkt på en annan Maria, nämligen Maria från Magdala, men också det är en identifiering utan stöd i Nya testamentet.

Orsaken till att synderskan i Lukas 7:37ff fick syndernas förlåtelse är inte hennes stora kärlek till Jesus. Att hon älskar Jesus så högt är en följd av att hon fått sin stora skuld efterskönt. Bara den som oförtjänt blivit älskad och fått sina synder förlåtna, älskar Frälsaren så som synderskan. Johannes skriver: ”Vi älskar därför att han först har älskat oss” (1 Joh. 4:19). Lägga märke till den liknelse som Jesus berättar för fariseen Simon

1 Också den reviderade Lutherbibeln har frångått grundtexten och Luthers originalöversättning av år 1545. Den reviderade översättningen skiljer den tredje punkten från de båda första och översätter: ”denn sie hat doppelte Strafe empfangen von der Hand des HERRN für alle ihre Sünden” (ty hon har fått dubbelt straff av HERRENS hand för alla sina synder).

(Luk. 7:41ff) och den fråga som han därefter ställer: "Vilken av dem kommer nu att älska honom mest?" Svaret blir: "Den som fick mest efterskänkt." När det i vers 47 står: "Ty hon visar stor kärlek" eller "ty hon älskade mycket", anges sålunda inte *orsaken* till förlåtelsen utan *följden* av förlåtelsen. Detta har i synnerhet den katolska kyrkan inte förstått. Den lär nämligen att *vår* kärlek är en delorsak till Guds förlåtelse.

Skriften lär: Helt gratis, helt oförtjänt, helt av nåd för Kristi skull blir vi förlättna. Inser vi hur mycket vi har blivit förlättna, kommer också vi att älska Kristus och vill kyssa hans fötter. För att inte orden i vers 47 ska missförstås, översätter Folkbibeln: "Det är därför hon visar så stor kärlek." Av versens fortsättning framgår ju vad som är orsak och vad som är verkan: "Men den som fått litet förlåtet älskar litet." Fariseen behövde inte få mycket förlåtet. Han kunde ju i tillräcklig grad åstadkomma sin egen rättfärdighet, trodde han. Han insåg inte att han var andligt sjuk, dvs. en stor syndare. På frågan "Varför äter er mästare med publikaner och syndare", svarade Jesus: "Det är inte de friska som behöver läkare utan de sjuka" (Matt. 9:12).

Motsäger Matt. 25:31-46 läran om frälsning av nåd?

Fråga: Visar inte Matt. 25:31-46 att vi blir frälsta genom våra gärningar?

Svar: Matt. 25:31-46 motsäger inte Bibelns lära att ingen blir frälst genom laggärningar: "Ingen människa förklaras rättfärdig inför honom genom laggärningar." "Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar" (Rom. 3:20, 28). Matt. 25:31-46 handlar inte om laggärningar utan om *trons frukter*, alltså återigen det som kommer *efter* tron på Frälsaren och syndernas förlåtelse. Trons frukter, som *vittnar om tron*, är aldrig fullkomliga i sig själva och ingenting som den troende hänvisar till och kan skryta med: "Herre, när såg vi dig hungrig och gav dig att äta, eller törstig och gav dig att dricka" (vers 37ff). De otroende däremot hänvisar till sina laggärningar: "Herre, när såg vi dig hungrig eller törstig eller som främling eller naken eller sjuk eller i fångelse och tjänade dig *inte*?" (vers 44).

Det är p.g.a. Kristi gärningar som vi räknas som rättfärdiga och dessa tillräknas oss oförtjänt bara tack vare Guds ofattbara godhet. "Ty Gud var i Kristus och försonade världen med sig själv. Han tillräknade inte människorna deras överträdelse" (2 Kor. 5:19). Den som kommer in-

för Kristi domstol i sitt eget namn har avvisat Kristi ställföreträdande gottgörelse och blir dömd efter sina egna gärningar. Den som kommer i Kristi namn blir dömd efter Kristi gärningar som genom tron räknas som hans (hennes) egna. Därför säger Skriften entydigt och klart: "Så finns nu ingen fördömdelse för dem som är *i Kristus Jesus*" (Rom. 8:1). "Alla ni som har blivit döpta till Kristus har blivit *iklädda Kristus*" (Gal. 3:27). "Den som inte visste av synd, honom har Gud i vårt ställe gjort till synd, för att vi *i honom* skulle stå *rättfärdiga inför Gud*" (2 Kor. 5:21). "Ty av nåden är ni frälsta genom tron, inte av er själva, Guds gåva är det, inte på grund av gärningar, för att ingen ska berömma sig" (Efes. 2:8-9). Trons frukter vittnar om tron på Frälsaren: att Guds gåva genom evangeliet om Kristus upptänt den saliggörande tron i våra hjärtan och därmed skänkt oss evigt liv. "Dessa (de otroende) ska gå bort till evigt straff men de rättfärdiga (de troende) till evigt liv" (vers 46).

SE

Vem är han?

Den verkliga Jesus från Nasaret.

Av Seth Erlandsson

En granskning av trovärdigheten bakom olika Jesuspresentationer genom tiderna. Allt från Nya testamentets vittnesbörd till de gnostiska skrifterna och sentida hypoteser som Da Vinci-koden.

Endast 175 kronor (specialpris för tidskriftens läsare)!

Biblicum Förlag, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo.

E-mail: biblicum@bredband.net

Utblick över samtiden

Vem ska förändra kyrkan och världen?

David Termén skriver i *Kyrka och Folk* 49/08 under denna rubrik efter att ha läst en helsidesannons i flera dagstidningar. Det är Svenska kyrkan som annonserat om sitt arbete ute i världen och vill ta på sig rollen att förändra världen. Namn som *Lutherhjälpen* och *Svenska kyrkans mission* ska bytas ut mot ”Svenska kyrkans internationella arbete” (SKIA). Efter att studerat SKIA:s program kan Termén bara konstatera att det förändringsarbete man nu ska ägna sig åt i sin kyrkas namn kan utföras precis av vilken hjälporganisation som helst.

Han påpekar bl.a. att i Domssöndagens kollektcirkulär angavs SKIA:s huvuduppgifter vara: klimatfrågan, rättvisan och freden. Nu menar Termén att det inte är alla av Svenska kyrkans medlemmar som delar denna uppfattning om mission. Det begreppet, menar han, står för ”att i ord och gärning vittna om Jesus Kristus som hela världens frälsare och helare”. Det sistnämnda med tanke på att uttrycket ”hela världen” fått en ny förståelse och skulle i SKIA:s tappning betyda: ”ge helande och läkedom åt världen”. Mot den bakgrunden är det förstaeligt att man vill ha bort så besvärande namn som *Lutherhjälpen* och *mission*. Det kan ju ge en viss association till en förarglig reformator och en missionsbefallning som omkullkastar tanken på en världsrevolution.

Termén ställde frågan vem som ska förändra världen och kyrkan. Ingen kyrka har fått uppdraget att förändra världen utan att förkunna den eviga sanningen till världens frälsning. Men en kyrka som lämnat Guds ord och inte anser att den kristna tron har en enastående, exklusiv roll i världen, kanske ska ägna sig åt klimatfrågan, rättvisan och freden. Det är väl bra frågor att arbeta med! Då lär man ha fullt upp. Klarar inte klimatexperterna, FN och politiker av det kanske Svenska kyrkan ska träda fram som världsförbättrare? Men det har definitivt ingenting med kristen tro eller med den kristna kyrkans uppdrag att göra.

Rekordlåg förtroende för kyrkan bland unga

I *Dagen* 30-01-09 fanns denna rubrik om de ungas förtroende för Svenska kyrkan. Enligt undersökningen är det sex av tio ungdomar som har inget eller litet förtroende för Svenska kyrkan. Ordföranden, Maria Wingård i *Svenska kyrkans unga*, tycker att ”det är tråkigt men inte förvånande”. Undersökningen grundar sig på intervjuer med 10 000 unga mellan 15 och 24 år. Det är 33 procent som uppger att de inte har ”något förtroende alls” för Svenska kyrkan, 27 procent att de känner ”ganska litet förtroende”.

Den programansvarige för kyrkans unga, prästen Lena Olsson Fogelberg, tror att det beror på att det kyrkliga arvet tunnats ut och alltför unga saknar relation till Svenska kyrkan. Och säger hon: ”Vilket till stor del beror på att de inte mött oss.” Hon fortsätter: ”Vi vill vara en resurs i unga människors liv. Det är viktigt för oss och vi gör därför en stor satsning på barn och unga framöver. Vi har gjort en inventering av vad stiftet redan gör, och vilka önskemål barn och unga har.”

Tänk om det i stället är så att just mötet med Svenska kyrkan har gjort att förtroendet skadats? Den man inte har någon relation till kan man knappast vare sig sakna eller ha förtroende för. Tänk om det är så att det är oklarhet i budskapet, förvirrad rådgivning, dubbla budskap från personer i ansvarsställning som gör att förtroendet saknas? Olsson Fogelberg tror att om man kartlägger de ungas önskemål kan det vara en väg att återupprätta förtroendet. Hon kallar Svenska kyrkan för en resurs och det är viktigt för henne. Hon klargör inte vad för typ av resurs det rör sig om! Det är ”viktigt för oss”, säger hon. Det är inte säkert att det som är viktigt för Svenska kyrkan är viktigt för de unga. Kanske det rent av är så att de unga förväntar sig att Svenska kyrkan ska stå för något som de inte möter någon annanstans i världen.

Kanske det rent av är så att de förväntar sig svar på frågor om andliga verkligheter, möte med döden och domaren. Hur ska jag få frid i min själ? Var ska jag ta vägen med min synd? Finns det hopp och finns det nåd? Unga människor med känsliga samveten känner oro och ångslan inför allt svek och alla undanflykter bland de vuxna. Problemet är nu vem som ska hjälpa de unga med dessa frågor inom Svenska kyrkan. För att hjälpa den sjunkande måste man själv ha fast mark under fötterna och kraft att föra i land. Det är endast Guds eget ord och evangelium som kan ge det. Så vi kan mycket väl hålla med Wingård om att det uteblivna förtroendet inte är förvånande, men knappast tråkigt utan tecken på en viss friskhet.

AS

Litteratur

ILLUSIONEN OM GUD

Richard Dawkins

Leopard förlag, Stockholm 2007. 412 sidor

Dawkins är professor vid universitetet i Oxford och presenteras som världens mest kände ateist. Med denna bok har han gjort sig ett namn bland allmänheten och låg i över 30 veckor i rad på New York Times "Best Seller List". Den ger uttryck för en äkta ateists innersta känsla. Med glöd och stort engagemang går han till verket med det uttalade målet att få sina läsare att förstå hur överklig och ovetenskaplig tanken på en personlig Gud är. I förordet citeras en annonsering av hans TV program *Roten till allt ont*, med Manhattan som bakgrund och texten "Tänk dig en värld utan religion". Han fortsätter med att citera John Lennon som sjöng om en värld utan religion, eller "utan självmordsbombare, utan 11:e september, utan bombdåden i Londons tunnelbana, utan korståg, utan häxprocesser, utan delning av Indien, utan massaker på muslimer anstiftade av serber eller kroater, utan förföljelser av judar som 'Kristi mördare', utan TV predikanter i blanka kostymer och hårdspreat hår som lurar av godtrogna människor deras pengar. En värld utan talibaner som spränger urgamla skulpturer i småbitar, utan halshuggningar av hädare, utan prygel för brottet att visa ett par centimeter kvinnlig hud" (s. 11-12).

Om religionens försvar

"Apologeternas bemödanden att leta reda på äkta framstående moderna vetenskapsmän som är troende har något desperat över sig och ger upphov till det omiskännligt ihåliga ljudet från tunnor som skrapas i botten. Den enda hemsida som jag kunde hitta som sade sig räkna upp 'Kristna vetenskapsmän som har tilldelats Nobelpriset' presterade sex stycken av sammanlagt flera hundra Nobelprisbelönade forskare. Av dessa sex visade sig fyra inte alls vara Nobelpristagare, och i varje fall en är icke troende och går i kyrkan av rent sociala skäl, det vet jag bestämt" (s. 120).

Den apologet som bygger sin gudstro på ett antal nobelpristagares gudstro gör förmodligen klokt i att inte gå i närkamp med professor Dawkins. Gör man det går man med all sannolikhet hem utan tro. Å andra sidan, bygger man sin gudstro på nobelpristagares tro klarar man sig säkert lika bra utan den tron. ”*Var är de visa? Var är de skriftlärda? Var är den här världens ordvrängare? Har inte Gud gjort den här världens visdom till dårskap? Jo, eftersom världen i sin visdom inte lärde känna Gud i hans vishet, beslöt Gud att genom den dårskap som vi predikar frälsa dem som tror*” (1 Kor. 1:20-21).

Bibelns tillförlitlighet

”Ända sedan 1800-talet har forskare i teologi klart och tydligt visat att evangelierna inte är tillförlitliga redogörelser för vad som verkligen hände i historien. Alla skrevs långt efter Jesu död och även efter det att Paulus skrev sina brev, som knappast nämner något enda av de påstådda fakta om Jesu liv” (s. 112). Så lätt avfärdar världens mest kände ateist Bibelns tillförlitlighet.

Om medvetenheten

Douglas Adams som kallade sig radikal ateist sa i en intervju: ”Och jag funderade och funderade och funderade. Men jag hade inte tillräckligt med stoff, så jag kom egentligen inte fram till någon lösning. Jag var ytterst tveksam till idén om en gud, men jag visste helt enkelt inte tillräckligt mycket om något för att ha en god arbetsmodell till någon annan förklaring till livet, universum och alltsammans att sätta in i istället. Men jag gav mig inte utan fortsatte att läsa och fundera. När jag var trettiofem eller trettiosex år råkade jag på evolutionsbiologin, särskilt i Rickard Dawkins böcker... och plötsligt föll allt på plats. Det var ett oerhört enkelt koncept, men det gav upphov till livets hela oändliga och förbluffande komplexitet. Den vördnad som det ingav mig fick den vördnad som människor visar inför religiösa upplevelser att verka rent ut sagt fånig. Jag sätter vördnaden för kunskap högre än vördnaden för okunnighet” (s. 135-137).

I detta fall lyckades Dawkins övertyga sin lärjunge. Han gjorde det på ett sådant sätt att det ingav vördnad för kunskapen, alltså evolutionsteorin, en vördnad som var vida överlägsen den fåniga religionens vördnad. Det är väl rimligt att fråga med vilka instrument han mätte vid det tillfället.

Om design

Kreationisterna anser att design är det enda alternativet för naturens komplexitet, skönhet och osannolika sammanhang. ”Vetenskapens svar på denna felaktiga logik är också alltid likadant. Design är inte det enda alternativet till slumpen. Naturligt urval är ett bättre alternativ. Design är faktiskt inget alternativ alls i och med att det reser ett ännu större problem än det löser: vem skapade skaparen?... Det naturliga urvalet är en riktig lösning. Det är den enda fungerande lösning som någonsin lagts fram. Och det är inte bara en fungerande lösning, det är en lösning av enastående raffinemang och kraft” (s. 141). Så är då ”den enda fungerande lösningen” naturligt urval, den enda för ateisten men inte för verklig vetenskap!

”Kreationisterna letar ivrigt efter en lucka i dagens kunskaper eller insikt. Om de hittar något som ser ur som en lucka antas det att Gud måste fylla igen den. Det som bekymrar tänkande teologer som Bonhoeffer är att luckorna krymper medan vetenskapen gör framsteg, och Gud hotas med att till sist stå där utan något att göra och utan någonsans att gömma sig. Det som bekymrar vetenskapsmännen är något annat. Det är ett viktigt inslag i det vetenskapliga arbetet att erkänna okunnighet, även att glädjas åt okunnigheten som en utmaning till framtida segrar” (s. 145).

Tänkande teologer behöver inte vara bekymrade för att luckorna krymper. Tvärtom borde de krympande luckorna skrämja den som låst sig vid naturligt urval. Och tron på en skapare betyder just att denne skapare är där i skapelsens ögonblick. Före skapelsen finns ingen skapelse, ingen materia eller energi. Allt detta frambringar skaparen av intet. ”*Ty han sade och det blev till, han befallde och det stod där*” (Ps. 33:9). Varifrån kom då skaparen? Bibelns svar: Skaparen ÄR där, det är HAN som är subjektet.

Konferensen i Cambridge

Då teologerna talade om sina erfarenheter och religiösa upplevelser, bönhörelse mm, konstaterar Dawkins bara: ”En sådan Gud måste kunna nås via vetenskapens instrument, eljest är han bara en illusion. Det första var att om gud verkligen kommunicerade med människor skulle det under inga omständigheter ligga utanför vetenskapen. Gud kommer instormande från den utomjordiska domän där han vanligen håller till och störtar in i vår värld, där hans budskap kan uppfångas av miljoner

hjärnor – och skulle det fenomenet inte ha något med vetenskapen att göra? Den andra var att en Gud, som är i stånd att sända begripliga signaler till miljontals människor på samma gång, och ta emot budskap från allihop på samma gång, inte kan vara enkel, vad han än är i övrigt. Vilken bandbredd! Gud må inte ha en hjärna gjord av neuroner eller en hårddisk av kisel, men om han har de krafter som han påstås ha måste han besitta något som är vida mer raffinerat och genomtänkt konstruerat än den största hjärna eller den största dator vi känner till” (s. 174).

Man kan tänka sig att diskussionen blev intensiv och att det var viktigt att komma ifatt med ett stänk av humor eller hån för den delen. Men kanske man skulle ställa lite högre krav på en debatt i den klassen?

Vid konferensen i Cambridge var teologerna snabba att påpeka att redan på 1800-talet ifrågasatte teologerna i Tyskland starkt NTs historicitet. ”Kopplingen till 1800-talet är nu klarlagd. Det var den sista period då en bildad person utan att blygas kunde erkänna att han trodde på mirakel som jungfrufödseln. När de pressas är många bildade kristna idag allt för lojala för att förneka jungfrufödseln och uppståndelsen, men det generar dem därför att deras sunda förnuft säger dem att det är orimligt, så de vill helst inte få frågan. Om någon som jag envisas med att ställa den, blir det alltså jag som beskylls för att höra hemma på 1800-talet. Det är egentligen lustigt när man tänker efter” (s. 176).

Återigen denna bibelkritik som återkommer om och om igen. Man måste samtidigt ge förnekarna rätt: Är Bibeln verkligen så full av fel att den inte tål en genomgående granskning, varför ska man då försvara den? Då det ”sunda förnuftet” ska avgöra vad som är sant i frågan om under, håller nog de flesta med om att de är orimliga. Är det inte just det Bibeln säger genom att berätta om undren? De var orimliga redan då! Det var inte rimligheten som gjorde undren unika.

Den ”goda” boken och den föränderliga moraliska tidsandan

I sin kritik av Bibeln är Dawkins ytterst hänsynslös. Utan avseende till vem som är den aktive får Gud bära skulden för allt ont. Att människor handlade illa mot till synes oskyldiga i sin närhet får förstås den Allsmäktige bära skulden för. Exempelvis Abrahams misslyckande med att kalla sin hustru för sin syster, eller då Jefta offerar sin dotter efter sitt obetänksamma löfte. Gud betraktas som avundsjuk och svartsjuk då han i första budet förbjuder sitt folk att ha andra gudar. Och författaren anser att det är det enklaste av alla bud att hålla. När Israels folk avföll

till dyrkan av andra gudar straffar Gud dem för det. Det låter orimligt i ateistens öron. De dyrkade ju i alla fall en gud, menar man! Man förstår inte skillnaden mellan dyrkan av religionernas gudar och Israels sanne Gud.

Moralens rötter

”Självklart vet jag att tiderna förändras och ingen religiös ledare idag (frånsett talibanernas gelikar) eller deras amerikanska kristna motsvarigheter tänker som Mose. Men det är just det jag vill ha fram. Det enda jag slår fast är att den moderna moralen i varje fall inte kommer från Bibeln” (s. 263). Och NT är inte bättre: ”Det finns andra uttalanden i Nya testamentet som ingen god människa bör rätta sig efter. Jag syftar särskilt på kristendomens centrala doktrin, försoning av arvsynden” (s. 267). Dawkins konstaterar att denna doktrin är lika moraliskt motbjudande som historien om Abraham som går för att offra sin son.

Nu behöver man inte vara ateist för att finna talet om försoningen motbjudande, i synnerhet när det förknippas med offret på Golgata. Tanken på ett offer har alltid bemötts med olust av människor som inte kan acceptera Guds vrede över synden. Det är näst intill intressant att också den kylige ateisten reagerar för denna doktrin. Han förstår att det rör kristendomens centrala del och ser ett visst samband med Abrahams offer av Isak. Det sambandet finns faktiskt i NT också (se Hebr. 11:17-19).

Abort

”I ett tidigt skede har embryon som sagt inget nervsystem och lider absolut inte. Och om sent aborterade embryon med nervsystem lider är det inte för att de är *människor*, även om allt lidande är djupt beklagligt. Det finns ingen generell anledning att förmoda att mänskliga embryon vid någon ålder lider mer än ko- eller fåreembryon på samma utvecklingsstadium. Och det finns all anledning att tro att alla embryon, mänskliga eller ej, lider långt mindre än vuxna kor eller får på ett slakteri...” (s. 315). ”Den evolutionära kontinuiteten visar att det inte finns någon absolut skillnad. Absolutistisk moralisk diskriminering undergrävs i förödande grad av evolutionens faktum” (s. 319).

Jämförelsen med kon eller fåret är typiskt. Här finns ingen skillnad, liv som liv, kropp som kropp. Lider inte fostret är det bara att kasta bort det. Tanken kan föras vidare till en medvetlös människa som faktiskt

inte heller lider i en mening. Har professorn ”snubblat” med pennan? Menar han att man har rätt att behandla en varelse hur som helst bara han inte lider?

Barndom och övergrepp

Bakgrunden utgörs av berättelsen om den lille Edgardo Mortara som kidnappades av påvens polis 1858 i Bologna. Han hade judiska föräldrar och fördes till Rom till katekumenerna (en speciell inrättning för omvändelse av judar och muslimer). Under hela sin barndom fick han endast några övervakade besök av sina sörjande föräldrar. Han hade i hemlighet döpts av sin barnflicka då han vid ett tillfälle var sjuk och hon fruktade för hans liv. I katolikernas föreställningsvärld var det otänkbart att låta ett kristet barn uppfostras hos en judisk familj. Trots att fallet väckte stor uppmärksamhet i hela världen försvarade den katolska tidningen *Civiltá Cattolica* affären med ”ett utslag av rika judars internationella makt” (s. 329).

”Ondskefulla och brutala människor av alla trosriktningar har funnits i alla tider. Men denna historia om den italienska inkquisitionen och dess attityd till barn röjer extra mycket om det religiösa tänkandet och allt ont som uppstår just därför att det är religiöst” (s. 331). ”Kort sagt har barn rätt att inte få sitt psyke belastat med struntprat, och vi som samhälle är skyldiga att skydda dem från det. Vi bör alltså lika lite tillåta föräldrar att lära sina barn att tro till exempel på Bibelns bokstavliga sanning eller att planeterna styr deras liv som vi bör tillåta föräldrar slå ut tänderna på sina barn eller låsa in dem i en fängelsehåla” (s. 344).

Här visar professorn den totala okänsligheten för vad som är vidskeppelse och vad som är biblisk tro. Tron på Bibeln jämförs utan vidare med vidskeplig astrologi, något som knappast kan imponera ens på den mest förhärdade ateist.

”När jag ska dö skulle jag vilja att mitt liv släcktes ut under narkos, precis som om det vore en inflammerad blindtarm. Men det privilegiet får jag inte göra anspråk på, för jag har oturen att födas som en medlem av arten *Homo sapiens* och inte till exempel *Canis familiaris* eller *Felis catus*. Så går det i alla fall såvida jag inte flyttar till ett mer upplyst ställe som Schweiz, Nederländerna eller Oregon. Varför är sådana upplysta ställen så sällsynta? Huvudsakligen på grund av religionens inflytande” (s. 375).

Nu hade Dawkins ”oturen” att födas som en människa, men han för-

står inte värdet av det utan kunde tänka sig att lika gärna vara en hund eller en katt. I egenskap av en Homo sapiens ser han "frälsningen" i de upplysta ställen som kan avsluta hans liv vid rätt tillfälle.

Sammanfattning

För det första är det smärtsamt att som kristen läsa om de övergrepp som de kristna gjort sig skyldiga till. Övergrepp som naturligtvis inte på något sätt kan försvaras utan endast fördömas. Det må vara i historisk tid eller nutid. De är lika allvarliga och förkastliga. Sådana övergrepp har orsakat skador inte bara för enskilda utan också för hela samfund och församlingar. Historien med den lille Edgardo kan endast skapa indignation och en förfärlig känsla av skuld. Den historien är tyvärr inte unik!

För det andra är den moderna teologins osakliga och olyckliga kritik av kristendomens grunddokument, den heliga Skrift, en annan av de tragiska omständigheter som gör att den bibeltrogne kan känna uppgivenhet och förtvivlan. Vid mötet med ateismen ska vi endast föra fram vad Gud säger i sitt ord. Vi behöver inte tysta ner frågorna med argument som tolkningsfrågor och ovetenskaplighet. Vi ska ge skäl för vår tro och fråga: Vad säger Skriften, vad står skrivet? Det är inte oförnuftigare än förnekarens hänvisning till sina auktoriteter. Då han hänvisar till vetenskapen och dess bevisade fakta kommer han aldrig längre eller högre än förnuftet när. Vi ska komma ihåg: *"Genom tron förstår vi att världen har skapats genom ett ord från Gud, så att det vi ser inte har blivit till av något synligt"* (Hebr. 1:2).

Det är också viktigt att minnas orden i Lukas 16:30: *"Lyssnar de inte till Mose och profeterna, kommer de inte heller att bli övertygade om någon uppstår från de döda."* Ateisten lovade att justera sin ståndpunkt då förnuftet kunde ge skäl till det. En uppståndelse från det döda är med all säkerhet inte tillräckligt "förnuftigt" i det sammanhanget. Det finns ingen mänsklig övertalningsförmåga som kan ersätta den kraft evangeliets predikan har. Därför heter det i Romarbrevet 10:17: *"Alltså kommer tron av predikan och predikan i kraft av Kristi ord."*

AS

Gåvoredovisning november 2008 – januari 2009

Till Stiftelsen Biblicum

Alex Hedkvist, Piteå 200; Anders Löfgren, Umeå 200; Arne Börjesson, Johanneshov 200; Bengt Jones, Avesta 500; Berne o Ragnhild Lorefors, Taberg 200; Bo Tholander, Åsa 300; Eivor Waljö, Värnamo 200; Gertrud Balldin, Limhamn 400; Göran Thornström, Lyckeby 150; Hans Olof Petersson, Pauliström 100; Ingrid Olsson, Säve 200; Lars Isaksson, Huddinge 200; Ove Bengtsson, Örskelljunga 100; Raymond Backsjö, Falun 200; Richard Lindmark, Vännäs 300; Thomas Wahlgren, Järfälla 1000; Tobias Waldermarsson, Norrköping 300; Uno Andersson, Kristianstad 300; ; Ulla Peterson, Ljungby 600; Dan Erlandsson, Norrköping 800; Michael Sörman, Västervik 50; Raymond Backsjö, Falun 100; Bengt Lif, Sala 100; A o G Klang, Luleå 200; till minne av Eva Söderström: Christin Gunnarsson, Hamneda 300.

S:a 7200:-

Till gratispridningen

Ulla Peterson, Ljungby 400; Peter Sjöstrand, Linköping 200; A o G Klang, Luleå 100; Anna Stina Honnér, Bunkelflostrand 206; Gustav Åström, Uppsala 800; Robert Ahlström, Västra Frölunda 100; Staffan Hulté, Malmö 200.

S:a 2006:-

Varmt tack för allt stöd! Luk. 7:42-47.

JOHN A. BRAUN

NÄRMARE JESUS

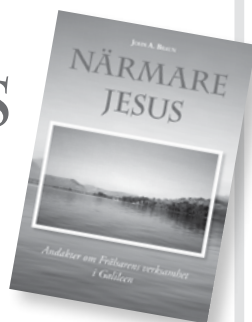
Andakter om Frälsarens verksamhet i Galileen

Pris 160,- kr. + porto

Beställs från

BIBLICUM FÖRLAG, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo.

E-mail: biblicum@bredband.net

Vädjan om hjälp

• Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Plusgiro Sverige 15 23 35-6
DnB NOR Norge 7877.08.15400
SAMPO Finland 800017-70843747

• Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.

• Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Algård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no